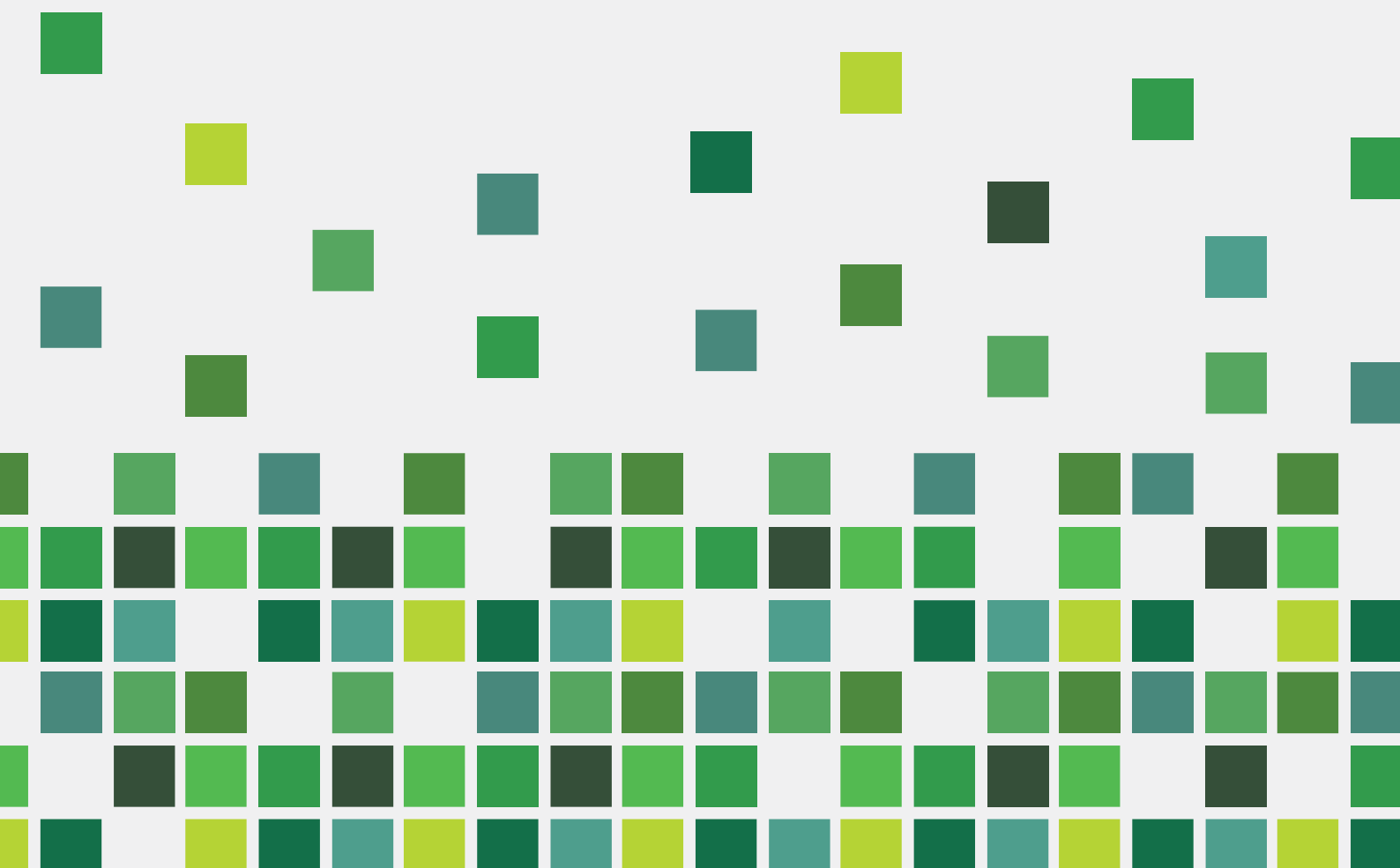

УКРАЇНСЬКА ФУНДАЦІЯ
БЕЗПЕКОВИХ СТУДІЙ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СИТУАЦІЇ

Аналітичний звіт

УКРАЇНСЬКА ФУНДАЦІЯ
БЕЗПЕКОВИХ СТУДІЙ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СИТУАЦІЇ

Аналітичний звіт

Дніпро
«Середняк Т.К.»
2019

УДК 070:316.776.34(477.72)(047.32)

К 14

За повного або часткового відтворення цієї публікації посилання на видання є обов'язковим

Автори:

Юлія Каздобіна – Голова правління «Української фундації безпекових студій», магістр міжнародних відносин та політології

Анастасія Баровська – експерт «Української фундації безпекових студій», к.держ.упр.

Дмитро Дубов – експерт «Української фундації безпекових студій», д.політ.н., с.н.с.

Ірина Петрова – експерт «Української фундації безпекових студій», магістр історії

Залучені експерти:

Сергій Данилов – експерт «Центру близькосхідних досліджень»

Валентина Самар - експерт «Центру журналістських розслідувань»

Анастасія Шевченко – експерт «Центру журналістських розслідувань»

К 14 Інформаційний простір Херсонської області: стан, проблеми та шляхи покращення ситуації / Ю.Каздобіна, А.Баровська, Д.Дубов, І.Петрова; За заг. ред. Ю.Каздобіної — Дніпро: Середняк Т. К., 2019, — 72 с.

ISBN 978-617-7761-19-7

Видання присвячено аналізу та оцінці стану інформаційного простору Херсонської області, включаючи аналіз нормативно-правової бази національного та регіонального рівня, зусиль органів державної влади, спрямованих на розвиток інфраструктури мовлення, стану розвитку місцевих ЗМК та громадянського суспільства, комунікації державних органів, потенційно конфліктні теми, тощо. Окремі розділи присвячено районам, що межують з тимчасово окупованим Кримським півостровом. Результатом звіту є рекомендації насамперед для Міністерства інформаційної політики України, щодо короткострокових та довгострокових заходів, спрямованих на нейтралізацію деструктивного інформаційно-психологічного впливу.

Видання здійснено в рамках проекту «Підтримка Міністерства інформаційної політики у комунікації та забезпеченні інформаційної безпеки на регіональному рівні» за підтримки Фонду розвитку ЗМІ Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США. / Supported by the Media Development Fund of the U.S. Embassy in Ukraine. The views of the authors do not necessarily reflect the official position of the U.S. Government.

© Українська фундація безпекових студій

ЗМІСТ

ВСТУП	4
МЕТОДОЛОГІЯ.....	5
1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	7
1.1. Національний рівень.....	7
1.2. Регіональний рівень	16
1.3. Повноваження центральних та місцевих органів влади щодо функціонування інформаційної сфери регіону	17
2. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ОБЛАСТІ	23
2.1. Політико-економічна та соціальна ситуація в регіоні	23
2.2. Стан розвитку громадянського суспільства	24
2.3. Загальні характеристики психологічного стану мешканців Херсонської області	25
2.4. Потенційно конфліктні теми	26
2.5. Особливості прикордонних з Кримом районів	27
3. ПОТОЧНА СИТУАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	30
3.1. Ключові інформаційні проблеми регіону.....	31
3.2. Інфраструктура теле- та радіомовлення.....	33
3.3. Стан та проблеми місцевих ЗМІ.....	36
3.4. Інтернет та соціальні мережі.....	38
3.5. Комунікація з боку органів влади та їх співпраця із громадянським суспільством	40
3.6. Медіа-мапа прикордоння з Кримом.....	42
3.7. Інформування мешканців окупованих територій	43
3.8. Роль МІП та очікування від нього в регіональному контексті.....	44
ВИСНОВКИ	46
РЕКОМЕНДАЦІЇ	48
ДОДАТОК 1.	50
ДОДАТОК 2.	61
ДОДАТОК 3.	66

ВСТУП

Окупація Кримського півострова Російською федерацією у лютому 2014 року перетворила Херсонщину на де-факто прикордонний регіон. Окрім викликів, характерних для всієї України, органи влади та громадянське суспільство Херсонщини стикаються з наслідками окупації Криму та ескалації напруги в Азово-Чорноморському регіоні. З-поміж таких наслідків збільшення навантаження на місцеву інфраструктуру, деструктивний інформаційний вплив з тимчасово окупованих територій (далі – ТОТ), що здійснюється з незаконним використанням українського радіочастотного ресурсу та захопленої інфраструктури телерадіомовлення, розрив економічних зв'язків з тимчасово окупованою територією та перешкоди для вільного судноплавства, мілітаризація південних регіонів області тощо.

Характерною особливістю російської агресивної стратегії є не лише нав'язування власної версії подій, а й обернене використання моделі розв'язання конфлікту для його ескалації. Поляризація та радикалізація суспільних груп всередині інших країн шляхом прямого інформаційно-психологічного впливу на мешканців країни-об'єкта агресії слугує засобом ослаблення противника та може створювати передумови для військової агресії. І хоча багато проблем Херсонської області лежать не в інформаційній площині, вони є потенціальним джерелом конфліктів, що роблять область вразливою до деструктивного зовнішнього впливу.

Метою цього дослідження є оцінка стану інформаційного простору області та розробка рекомендацій, насамперед для Міністерства інформаційної політики України, щодо короткострокових та довгострокових заходів, спрямованих на нейтралізацію деструктивного інформаційно-психологічного впливу.

МЕТОДОЛОГІЯ

Проведення аудиту інформаційного простору регіону потребує чіткої та зрозумілої методологічної основи, що могла би бути в подальшому використана для аналізу в будь-якому іншому регіоні та уможливила порівняння результатів.

Аудит інформаційного простору Херсонського регіону передбачав пошук відповіді на такі питання:

- хто є основними суб'єктами інформаційного простору регіону;
- якими є функціональні спроможності цих суб'єктів, у т.ч. можливості впливати на інформаційний простір та характер такого впливу;
- які ключові проблеми характерні для інформаційного простору регіону та до яких першочергових дій мають вдаватись органи державної влади задля покращення ситуації.

Відповіді на ці запитання вимагали створення типового алгоритму оцінки інформаційного простору регіону та обрання методів збору даних. З метою верифікації проміжних результатів та отримання максимально об'єктивних висновків було обрано дві групи методів досліджень: якісні та кількісні. Перші були застосовані для збору оцінок щодо стану інформаційного простору регіону під час глибоких інтерв'ю зі стейкхолдерами (загальний час інтерв'ювання склав понад 18 годин) та у процесі дискусій з запрошеними експертами за темою особливостей розвитку інформаційного простору Херсонської області. Кількісні методи були використані для оцінки наявних статистичних даних щодо різних аспектів функціонування інформаційного простору Херсонського регіону.

Було створено дизайн дослідження, що передбачає побудову та обґрунтування логіки дослідження; визначення даних, які необхідно зібрати; процедури збору й аналізу даних тощо.

ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема	аудит інформаційного простору Херсонської області.
Мета	виявити поточний стан інформаційного простору регіону й потенціальні можливості та напрями дій органів державної влади щодо покращення ситуації.
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> • проаналізувати стан нормативно-правового забезпечення державної інформаційної політики на регіональному (з таргетуванням на Херсонську область) рівні; • визначити характерні особливості регіону (передусім – політико-економічну ситуацію, стан розвитку громадянського суспільства, оцінки психологічного стану населення, потенційні конфліктні теми, особливості розвитку прикордонних районів), що впливають на загальний стан інформаційного простору області; • встановити ключові інформаційні потреби регіону, наявний стан інфраструктури теле- та радіомовлення, поточний стан розвитку місцевих ЗМІ, характер використання мережі інтернет та соціальних мереж, якість комунікування з боку місцевих органів державної влади, стан інформування мешканців окупованих територій;

	<ul style="list-style-type: none"> • визначити роль Міністерства інформаційної політики України у регіоні, а також очікування місцевих стейкхолдерів щодо такої участі; • сформувані рекомендації щодо поліпшення державної інформаційної політики в регіоні.
Період проведення	серпень-листопад 2018 року.
Джерела інформації	<ul style="list-style-type: none"> • глибинні інтерв'ю з основними стейкхолдерами інформаційного простору регіону; • аналітичні матеріали, надані запрошеними експертами; • наявна статистична та аналітична інформація про стан області.
Респонденти	<ul style="list-style-type: none"> • <i>органи державної влади:</i> Херсонська ОДА, Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим, Сектор у Херсонській області МТОТ та ВПО України, Азово-Чорноморське Регіональне управління Держприкордонслужби, представництво Національної ради з питань телебачення та радіомовлення у Херсонській області; • <i>представники журналістських організацій та громадянського суспільства,</i> зокрема кореспондент газети «День», представник ІМІ в Херсонській області, Кризовий медіа-центр Херсон, кримськотатарське радіо «Майдан», Херсонська регіональна дирекція суспільного мовника «Скіфія».
Методологія	змішана.

1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

Нормативно-правові засади діяльності в інформаційній сфері Херсонської області за територіальною ознакою визначаються національним законодавством та регіональними актами. У хронологічному розрізі можна виділити законодавство, сформоване до 2014 року, й нормативні акти ухвалені в умовах гібридної війни з Російською Федерацією.

1.1. Національний рівень

Системоутворювальними нормативними актами в інформаційній сфері є Конституція України, Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про інформаційні агентства», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації».

Основний закон України¹ статтю 15 – забороняє цензуру, статтю 32 – гарантує судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації. Статтю 34 встановлює право на інформацію: «кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір», а також визначає особливості обмеження цього права.

Конституція регламентує, що виключно законам визначаються засади утворення і діяльності засобів масової інформації (ст. 92).

Закон України «Про інформацію»² було прийнято невдовзі після здобуття незалежності, але шляхом внесення поправок його було модернізовано, з метою досягнення відповідності вимогам середовища, що змінюється. Закон визначає основні принципи інформаційних відносин, зокрема: відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; правомірність захисту інформації (стаття 2). Стаття 3 до основних напрямів державної інформаційної політики включає забезпечення доступу кожного до інформації. У статті 7 закріплено, що держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації. Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом. Суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію.

Стаття 1 **Закону України «Про доступ до публічної інформації»**³ визначає таку інформацію, стаття 3 – встановлює гарантії доступу, а стаття 4 проголошує принцип вільного отримання, поширення та будь-якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до цього Закону, крім обмежень, встановлених законом.

Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації»⁴ підкреслює право ЗМІ висвітлювати всі аспекти діяльності владних структур, одночасно покладаючи на останні обов'язок надавати засобам масової

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>

інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю», не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес (стаття 2). Стаття 5 закону регламентує відповідний порядок фінансування засобів масової інформації, а стаття 7 – взаємодію із інформаційними агентствами.

«Про інформаційні агентства»⁵ – один з перших законів України в інформаційній сфері. Він регулює діяльність як національних агентств, так і іноземних представництв. Стаття 2 закріплює гарантії свободи діяльності інформаційних агентств, а також регламентує заборонений контент:

- дані, що становлять державну таємницю, або іншу інформацію з обмеженим доступом, крім випадків, визначених законом;
- заклики до насильницької зміни або повалення існуючого конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, підриву її безпеки;
- пропаганда війни, насильства і жорстокості;
- розпалення расової, національної, релігійної ворожнечі;
- пропаганда комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їхньої символіки;
- порнографія або інша інформація, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини;
- інформація, яка ущемляє законні права й інтереси громадян, містить оцінку щодо винуватості осіб у вчиненні кримінального правопорушення, вказує на особу, яка ніби вчинила кримінальне правопорушення до рішення суду, матеріали, які розкривають тактику і методику досудового розслідування.

Стаття 2 **Закону України «Про друковані засоби масової інформації»**⁶ проголошує право кожного вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації. Забороняє створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації.

В частині регламентації забороненого контенту (стаття 3) закріплена норма щодо неприпустимості «популяризації або пропаганди держави-агресора та її органів влади, представників органів влади держави-агресора та їхніх дій, що створюють позитивний образ держави-агресора, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України».

Закон має й інші положення, що відповідають вимогам протидії гібридній війні. Як от стаття 8-1 унормовує друкований засіб масової інформації, заснований Міністерством оборони України на час проведення антитерористичної операції.

Також закон містить важливі положення, що стосуються умов звільнення від відповідальності журналістів та засоби масової інформації за оприлюднення недостовірної інформації, або такої що порушує права і законні інтереси громадян (стаття 42).

Стаття 4 **Закону України «Про телебачення і радіомовлення»**⁷ підтверджує, що держава гарантує реалізацію прав на інформацію, на вільне і відкрите обговорення суспільно важливих проблем із застосуванням телебачення і радіомовлення. І проголошує політику протекціонізму, що її проводить держава, щодо розповсюдження програм і передач вітчизняного виробництва. У загальному обсязі мовлення кожної телерадіоорганізації не менше 50 відсотків має становити національний аудіовізуальний продукт (стаття 9).

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80>

⁶ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>

⁷ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>

Телерадіоорганізації, незалежно від форм власності, зобов'язані безкоштовно оприлюднювати повідомлення про надзвичайні ситуації. Право на використання телебачення і радіомовлення з цією метою належить органам влади і посадовим особам, які уповноважені приймати рішення в умовах надзвичайних ситуацій (стаття 49).

На час надзвичайного та/чи воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях відповідно до закону може встановлюватися особливий режим роботи аудіовізуальних засобів масової інформації (стаття 51).

В частині реагування на виклики гібридної війни закон забороняє трансляцію аудіовізуальних творів (фільмів, телепередач, крім інформаційних та інформаційно-аналітичних телепередач), одним із часників яких є особа, внесена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, оприлюдненого на веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв (стаття 6).

Закон визначає, що при проведенні конкурсів на видачу ліцензії на мовлення Національна рада керується необхідністю, зокрема:

- забезпечення інформаційних потреб громадян, у тому числі забезпечення громадян місцевими новинами;
- захисту інтересів держави, протидії інформаційній агресії;
- захисту осіб, які опинилися на тимчасово окупованих територіях (стаття 9).

Стаття 63 закону проголошує неприпустимість перекручення інформації, а стаття 64 – гарантує право на спростування.

Закон України «Про телекомунікації»⁸ встановлює право доступу споживачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг, які необхідні їм для задоволення власних потреб, участі в політичному, економічному та громадському житті (стаття 6).

Стаття 56 в ч.5 стверджує, що створення умов для використання адресного простору українського сегмента мережі інтернет відбувається на принципах рівного доступу, оптимального використання, захисту прав споживачів послуг інтернет та вільної конкуренції.

Відповідно до статті 27 органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані створювати сприятливі умови для функціонування розвитку телекомунікаційних мереж загального користування та повноцінного надання телекомунікаційних послуг.

Незважаючи на значну кількість документів, що тією чи іншою мірою регулюють інформаційну сферу, їх реалізація виявилася малодієвою в умовах потужної агресивної пропаганди та системних деструктивних дій в національному інформаційному просторі. Очевидною стала невідповідність національного інформаційного законодавства тим викликам, з якими зіткнулася Україна в процесі протистояння зовнішній агресії⁹. Це зумовило значні зміни в інформаційній сфері держави протягом 2014-2015 років.

Рішення Ради національної безпеки і оборони від 28 квітня 2014 року **«Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України»¹⁰** заклало підвалини майбутнього нормативно-правового ландшафту, встановивши, зокрема, необхідність розробити:

- законопроекти про внесення змін до деяких законів України щодо протидії

⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>

⁹ Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К. : НІСД, 2014. – С.48-49.

¹⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14>

інформаційній агресії іноземних держав, передбачивши, зокрема, визначення механізму протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, в тому числі шляхом заборони ретрансляції телевізійних каналів, а також щодо запровадження для іноземних засобів масової інформації системи інформування та захисту журналістів, які працюють у місцях збройних конфліктів, вчинення терористичних актів, при ліквідації небезпечних злочинних груп;

- проект нової редакції Доктрини інформаційної безпеки України.

На перших етапах протидії Україна була змушена реагувати переважно рестриктивно. Так, були вжиті заходи, пов'язані із **обмеженням мовлення чи поширення контенту, який створюється державою агресором**. Протягом 2014 року за неодноразові порушення ст. 2 (ч. 1) та ст. 28 Закону України «Про інформацію», ч. 2 ст. 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» та ч. 1 ст. 7 Європейської конвенції про транскордонне телебачення Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення в інтересах інформаційної безпеки України на підставі судових рішень зобов'язала провайдерів програмної послуги тимчасово, до прийняття нею додаткового рішення з цього питання, припинити ретрансляцію таких російських телеканалів: «Первый канал. Всемирная Сеть», «РТРПланета», «НТВ-Мир», «Россия-24», TVCI, «Россия-1», «НТВ», «ТНТ», «Петербург-5», «Звезда», «РЕН-ТВ», Life News, Russia Today, «РБК-ТВ», «История» (ВГТРК), «365 дней», «Мир 24»¹¹.

У подальшому цей механізм також використовувався. Наприклад, 11 лютого 2016 НацРада заборонила ретрансляцію в Україні ще 15 російських телеканалів. Згідно з наданими висновками, зміст деяких з цих телеканалів не відповідає Європейській конвенції про транскордонне телебачення. Низка інших порушили законодавство в частині національної безпеки. Йдеться про показ персон, внесених до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці¹².

Державне агентство України з питань кіно зі свого боку опублікувало список російських фільмів та серіалів, які заборонені для показу згідно закону **«Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України»**¹³.

Іншою тенденцією цього періоду – стало намагання збалансувати ситуацію через зміцнення засад демократичного функціонування інформаційної сфери.

Подальший розвиток отримали механізми забезпечення відкритості органів влади, що відбулося із внесенням змін до законодавства – прийняттям **Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інформацію» (у новій редакції) та Закону України «Про доступ до публічної інформації»**¹⁴ від 27.03.2014 р. № 1170-VII. Запропоновані новації було розроблено з урахуванням найвищих міжнародних стандартів. Відтепер громадяни отримали право на доступ до інформації місцевих органів державної влади, зокрема протоколів сесії ради, а також висновків і рекомендацій постійної комісії ради; до матеріалів генеральних планів населених пунктів; безоплатне отримання статистичної інформації, на доступ до засідань Верховної Ради. Також врегульоване питання щодо приведення у відповідність до вимог закону застосування грифу «Для службового користування» чи інших грифів, що передбачають обмеження доступу до документа або інформації в ньому, крім грифів секретності. Встановлено відповідальність посадових осіб за порушення законодавства України про доступ до публічної інформації та запроваджено штрафи для посадових осіб за неправомірну

¹¹ https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/Zvit_2014.pdf

¹² <https://www.5.ua/suspilstvo/v-ukraini-zaboronyly-transliatsiiu-shche-15-rosiiskykh-telekanaliv-105961.html>

¹³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-19>

¹⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-18>

відмову в задоволенні запиту на інформацію, затримку з наданням відповіді або фальсифікацію відповідей на інформаційні запити.

Було доповнено Кримінальний кодекс України низкою спеціальних складів злочинів, спрямованих проти журналістів та їх професійної діяльності, а також встановлення компенсаційних виплат у разі загибелі або поранення журналістів під час виконання ними професійних обов'язків (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14.05.2015 р. № 421-VIII¹⁵).

У 2014-2015 рр. нарешті реальним, а не показовим став процес створення Суспільного телебачення. Ухвалений у березні 2015 р. **Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо Суспільного телебачення та радіомовлення України»**¹⁶ формує законодавчу базу для запуску суспільного мовлення. Зокрема, в Законі визначено механізм створення Національної суспільної телерадіокомпанія України (НСТУ), її організаційно-правова форма, джерела фінансування, умови оплати праці працівників, захист майнових прав НСТУ тощо. Утворення НСТУ у формі публічного акціонерного товариства передбачається на базі державних телерадіокомпаній та інших учасників процесу, що реорганізуються. Експерти Європейського Союзу та Ради Європи називають ухвалений Закон одним із кращих в ЄС та одним із важливих кроків України на шляху реформ.

Ухвалено **Закон України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» від 24.12.2015 р. № 917-VIII**¹⁷, котрий позбавляє державу не властивих їй функцій та має мінімізувати тиск державних органів та органів місцевого самоврядування на редакції засобів масової комунікації. Закон встановлює, що рішення про реформування ЗМІ має прийматися їх засновниками (співзасновниками) за участю трудового колективу, який матиме пріоритетне право у визначенні способу реформування; реформованим друкованим засобам масової інформації місцевої сфери поширення з метою забезпечення їх функціонування може бути надана державна підтримка за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Протягом 2016 року законодавство постійно доповнюється положеннями, що відображають інформаційні реалії України, та прецедентами застосування положень різних законодавчих актів, спрямованого на протистояння, протидію інформаційній агресії, витіснення присутності держави-агресора з національного інформаційного простору¹⁸.

Окремим напрямом розвитку медійної сфери стало упрозорення власників ЗМІ із набуття чинності **Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості власності засобів масової інформації та реалізації принципів державної політики у сфері телебачення і радіомовлення»**¹⁹.

Наразі інформація про подання даних щодо кінцевих власників, пов'язаних осіб та структуру власності телерадіокомпанії або постачальника програмної послуги зазначається в звітах Національної ради з питань телебачення і радіомовлення (далі – Нацрада). За їх неподання передбачений штраф у розмірі 5 % загальної суми ліцензійного збору за всіма ліцензіями, власниками яких є порушник. Непрозорість структури власності є підставою для відмови у видачі ліцензії на мовлення.

¹⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-viii>

¹⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/271-19>

¹⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-viii>

¹⁸ Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – С.192-193.

¹⁹ <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/674-19>

21 січня 2016 р. було затверджено **Порядок подання телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги інформації про структуру власності та відповідних форм документів телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги**²⁰, який пройшов попереднє громадське обговорення.

Оприлюднення інформації про кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) суб'єкта інформаційної діяльності відображаються в Державному реєстрі суб'єктів інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення.

Водночас прийнятий закон не вимагає розкриття джерела фінансування медіа. У результаті в медійному просторі України функціонує ціла низка ЗМІ, які фінансуються з РФ, розміщують рекламу, замовні матеріали від тих, хто переховується в РФ та пов'язаних з ними осіб.

Важливими кроками здійснення процесу роздержавлення комунальної преси у 2016 році стало розроблення **Дорожньої карти реформування державних та комунальних друкованих ЗМІ «15 кроків до свободи»** та визначення механізму формування Зведеного переліку об'єктів реформування²¹.

Особливою проблемою став перехід на власне фінансування. Обмежуючи вплив органів влади на редакції друкованих ЗМІ, закон одночасно передбачає державну підтримку реформованих друкованих ЗМІ місцевої сфери розповсюдження. Проте місцеві органи влади досі намагаються використати адресну фінансову підтримку для збереження «керованості» місцевої преси у спосіб надання дотацій з місцевих бюджетів. Це гальмує набуття місцевою пресою політичної та економічної незалежності.

З метою забезпечення ефективного використання механізму адресної підтримки друкованих ЗМІ місцевої сфери розповсюдження 6 липня 2016 р. Держкомтелерадіо оприлюднив для громадського обговорення Проект постанови Кабінету Міністрів України **«Про затвердження Порядку надання державної підтримки реформованим друкованим засобам масової інформації місцевої сфери розповсюдження»**. У проекті Порядку зазначено, що адресна фінансова підтримка надаватиметься виключно на «закупівлю поліграфічних послуг та паперу, призначеного для забезпечення видання друкованого засобу масової інформації»²². Проте у державних бюджетах 2017²³ та 2018²⁴ років така допомога фактично передбачена не була.

Протягом 2016 – 2017 років тривала активна протидія інформаційному складнику гібридної війни, приймалися узгоджені рішення, додержувався досить вдалий баланс між обмежувальними (для ворожого контенту та деструктивних дій супротивника) і стимулюючими (для власного контенту) заходами як стосовно захисту інтересів громадян, суспільства та держави, так і для подальшого розвитку її інформаційного простору²⁵.

²⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0251-16>

²¹ http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=128493&cat_id=126285

²² http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=129863&cat_id=74130

²³ Законом України «Про Державний бюджет на 2017 рік» (див. Додаток № 3 «Розподіл видатків Державного бюджету України на 2017 рік») передбачені кошти на фінансову підтримку друкованих періодичних видань культурологічного напрямку, газет мовами національних меншин, фінансову підтримку гастрольної діяльності вітчизняних виконавців у сумі 7 431,4 тис. грн.

²⁴ Законом України «Про Державний бюджет на 2018 рік» (див. Додаток № 3 «Розподіл видатків Державного бюджету України на 2018 рік») передбачені кошти на фінансову підтримку друкованих періодичних видань культурологічного напрямку, газет мовами національних меншин у сумі 6852,1 тис. грн.

²⁵ Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – К. : НІСД, 2017. – С.47-48.

Було ухвалено низку законів, що стали заходами «м'якої» українізації ефіру та книжкового ринку:

- **«Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»²⁶**, яким встановлюється частка пісень державною мовою в музичних радіопрограмах і радіопередачах;
- **«Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту»** та низка урядових нормативно-правових актів на його виконання²⁷;
- **«Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації»²⁸**, яким запроваджуються квоти на мовлення українською мовою;
- **«Про державну підтримку кінематографії в Україні»²⁹**, що, зокрема, визначив фінансову участь держави в українському кіновиробництві та закріпив антипиратські норми.

На початку 2017 року було затверджено **Доктрину інформаційної безпеки України**³⁰ (далі – Доктрина). Документ заклав базові підходи до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації та вільного обігу інформації, а також функціонування держави в умовах використання агресором інформаційної сфери як ключової арени протиборства. Важливим здобутком Доктрини є чітке визначення механізмів її реалізації, що дозволить зробити цей засадничий документ практично значущим. Окремі напрями реалізації положень Доктрини, зокрема щодо обмежень в українському сегменті мережі інтернет, викликали широку суспільну дискусію в контексті забезпечення свободи слова.

До вагомих кроків розвитку та захисту національного інформаційного простору також віднести:

- **припинення дії міжурядових угод з Російською Федерацією про співробітництво у сфері телебачення, радіомовлення та інформації**, зумовлене тим, що їх подальша дія не відповідає стану міждержавних відносин і не узгоджується із заходами, яких Україна вживає для забезпечення захисту свого інформаційного поля від негативних інформаційно-психологічних впливів³¹;
- **удосконалення процедури застосування санкцій Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та розширення переліку підстав для переоформлення ліцензії**³², що спрямовано на забезпечення

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1663-19>

²⁷ За наказом Держкомтелерадіо «Про затвердження Критеріїв оцінки видавничої продукції, що дозволена до розповсюдження на території України» затверджено відповідні критерії оцінки; видача, відмова у видачі та анулювання дозволів на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України, здійснюється на підставі відповідного порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання видачі (відмови у видачі, анулювання) дозволу на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави агресора, тимчасово окупованої території України». Так само на підставі порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку вилучення з обігу видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України та розповсюджується на території України без відповідного дозволу», здійснюється вилучення з обігу видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України та розповсюджується на території України без відповідного дозволу.

²⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2054-19>

²⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19>

³⁰ <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

³¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1053-2016-%D0%BF>

³² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1715-19>

дієвого механізму здійснення нагляду у сфері телебачення та радіомовлення. Кінцевою метою ухвалених змін визначено захист інформаційного простору держави, можливість своєчасного реагування на виявлені загрози та протидія їм;

- позбавлення російських спецслужб можливостей використовувати популярні он-лайн платформи для дій на шкоду інтересам України, зокрема для збирання інформації, реалізації деструктивного впливу на громадськість **через блокування відповідних сайтів** (санкції проти юридичних осіб ВАТ «Яндекс», ВАТ «Мейл.РУ Україна», ВАТ «ВКонтакте», «Однокласники» та інші)³³. І хоча цей крок викликав неоднозначні оцінки експертів та широкої громадськості, основною причиною розбіжностей у ставленні до санкцій стала відсутність попереднього комунікування державою здійснюваних кроків. Проте потрібно усвідомлювати, що блокування сайтів і сервісів належить до сфери забезпечення безпеки, а не свободи слова, що і було визнано нашими партнерами з ЄС³⁴ та міжнародних організацій (НАТО³⁵).

7 грудня 2017 року Верховною Радою України було прийнято **Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо тимчасових дозволів на мовлення в зоні проведення антитерористичної операції та прикордонних районах України»**³⁶. Метою Закону є забезпечення безперервності мовлення телерадіоорганізацій і трансляції їх програм для населення шляхом запровадження механізму прискореної видавання тимчасових дозволів на телерадіомовлення на територіях, найбільш вразливих до зовнішнього негативного інформаційного впливу, а також визначення особливих умов щодо переходу від аналогового до цифрового мовлення в окремих адміністративно-територіальних одиницях. Законом також вносяться зміни до Законів України «Про телебачення й радіомовлення», «Про радіочастотний ресурс України» в частині закріплення механізму видавання тимчасових дозволів на мовлення та визначаються терміни: «тимчасове мовлення», «дозвіл на тимчасове мовлення», «території з особливим режимом мовлення».

Наприкінці 2017 року було подано до Верховної Ради **законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»** (№7397), що, зокрема, містить норми стосовно розкриття джерел фінансування ЗМІ. Наразі законопроект перебуває на розгляді в Комітеті Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики³⁷, хоча з боку громадськості та представників медіа-індустрії він отримав численні зауваження.

Протягом 2018 року переважною мірою відбувалось практичне впровадження ухвалених раніше актів в інформаційній сфері. Кінець року позначився введенням воєнного стану і реалізацією змін, що він зумовив.

У березні 2018 року Національною радою України з питань телебачення й радіомовлення був прийнятий **Порядок видачі та анулювання дозволу на тимчасове мовлення, умови дозволу та порядок здійснення нагляду за додержанням законодавства про телебачення й радіомовлення телерадіоорганізаціями, що здійснюють тимчасове мовлення на територіях з особливим режимом мовлення на підставі відповідного дозволу**³⁸.

Загалом діяльність регулятора була зосереджена на підготовці до вимкнення аналогового ефірного телебачення й переходу на цифрове ефірне мовлення, початок

³³ http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U133_17.html

³⁴ <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/05/19/7065927/>

³⁵ https://ukr.lb.ua/news/2017/05/17/366496_nato_pidtrimali_blokuvannya.html

³⁶ <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2244-19>

³⁷ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=63139

³⁸ Рішення Національної ради від 1 березня 2018 року №288, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 29 березня 2018 року за №386/31838.

експерименту з цифровим радіо в Києві, заповнення вільних місць у цифровому телевізійному мультиплексі МХ – 5 компанії «Зеонбуд», ліцензування місцевих FM-радіостанцій, розвиток мовлення на територіях з особливим режимом мовлення за новим законом, контроль за виконанням мовних і пісенних квот телеканалом і радіостанціями³⁹.

Результатами нормативно-правової діяльності Міністерства інформаційної політики України у звітному періоді стало:

- схвалення **Стратегії інформаційної реінтеграції Донбасу**⁴⁰, що має на меті забезпечення повноцінного доступу громадян України, що проживають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, до загальнонаціонального українського інформаційного простору;
- схвалення **Стратегії інформаційної реінтеграції Криму**⁴¹, метою якої є інформаційна реінтеграція Криму, створення передумов для відновлення територіальної цілісності України та сприяння захисту прав людини на окупованій території за допомогою інформаційних інструментів;
- розроблення **проекту Концепції розвитку системи кризових комунікацій**⁴². Його актуальність зумовила відсутність комунікативної складової в процесі прийняття стратегічних рішень для урегулювання кризової ситуації.

Діяльність Держкомтелерадіо була спрямована, зокрема, на виконання закону щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту⁴³. У Комітеті цей закон називають «надійним та ефективним фільтром для відсіювання ідеологічного сміття, що ввозилося з території держави-агресора». Окрім видачі дозволів Держкомтелерадіо почав вилучати ввезені без дозволу книжки та штрафувати порушників, що призвело до скорочення кількості незаконно ввезених книжок у роздрібних мережах. Відомство вперше запропонувало застосувати санкції до 12 російських видавництв і книжкових онлайн-ресурсів⁴⁴.

Ключовою подією кінця 2018 року стало введення в Україні воєнного стану. Указом Президента України №390/2018 **«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 листопада 2018 року «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні»**⁴⁵, зокрема, доручено:

- Міністерству закордонних справ України, Міністерству інформаційної політики України невідкладно організувати інформаційну кампанію щодо доведення до керівництва іноземних держав, впливових міжнародних політичних, економічних, громадських кіл об'єктивної інформації про черговий акт збройної агресії Російської Федерації проти України.
- Службі безпеки України, серед іншого, вжити невідкладних заходів щодо посилення інформаційної безпеки.

26 грудня воєнний стан було завершено⁴⁶. За словами Президента, «сплеск інформаційної війни дозволив нам побачити, хто є хто». П.Порошенко наголосив, що не допустить вразливості українського суспільства до російської пропаганди. Також, як і було обіцяно, Главою Держави воєнний стан не вплинув на повсякденне життя українців та не призвів до обмеження прав і свобод.

³⁹ https://detector.media/doc/images/news/archive/2016/142171/DM_dervlada_UA-10.2018_WEB.pdf

⁴⁰ <https://mip.gov.ua/news/2508.html>

⁴¹ <https://mip.gov.ua/news/2889.html>

⁴² <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/mip-obgovoreno-rozbudovu-sistemi-krizovih-komunikacij-v-ukrayini>

⁴³ http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=149861&cat_id=140366

⁴⁴ https://detector.media/doc/images/news/archive/2016/142171/DM_dervlada_UA-10.2018_WEB.pdf

⁴⁵ <https://www.president.gov.ua/documents/3902018-25574>

⁴⁶ <https://www.president.gov.ua/news/v-ukrayini-pripinyayetsya-voyennij-stand-zaprovadzenij-v-okr-52282>

1.2. Регіональний рівень

Традиційно області ухвалювалися програми, спрямовані на розвиток інформаційного простору. Результати впровадження програм систематично відслідковувалися й у вигляді «інформаційних карт» узагальнювалися Держкомтелерадіо⁴⁷.

У відповідь на виклики гібридної війни в Херсонській області розпочалася адаптація регіонального нормативно-правового поля. Так було ухвалено **Програму розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2015 – 2016 роки**⁴⁸ (Додаток 1), яка замінила попередню Програму розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2012 – 2016 роки.

У вступі Програми містилося її обґрунтування, як-то:

- Програму розроблено <...> на виконання Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України».
- Наразі виникла потреба в захисті інформаційного простору від зовнішньої агресії та маніпулювання суспільною свідомістю, враховуючи, що громада сприймає, а державний орган надає їй необхідну інформацію.
- Сьогодні в Україні гостро стоїть питання інформаційної війни. Реалізація даної Програми спрямована у тому числі на якісне інформування населення з метою набуття конкурентної переваги над супротивником. Важливими у цьому питанні є збір тактичної інформації, безпека власних та регіональних інформаційних ресурсів, поширення правдивих відомостей та спростування дезінформації.

Водночас жодне з визначених основних завдань програми не спрямовано на реалізацію означених тверджень. До цих завдань віднесено лише:

1. Формування регіональної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства.
2. Розвиток інформаційної інфраструктури (технологій зв'язку і комунікацій) шляхом реалізації комплексу взаємопов'язаних проектів з пріоритетних напрямів побудови інформаційного суспільства.
3. Розв'язання соціально-економічних проблем на основі інформатизації усіх сфер життя.
4. Популяризація української книги шляхом використання найбільш ефективних форм і методів.

Заходи щодо реалізації Програми вповні відповідають визначеним напрямам і так само не містять складників, пов'язаних з реалізацією гібридної війни.

Наразі чинною є **Програма розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2017 – 2020 роки**⁴⁹ (Додаток 2). Вступну частину програми характеризує конкретність й змістовність викладу матеріалу (на противагу попередньому документу, де йшлося про загальні «процеси формування інформаційного всесвіту»), увесь фокус уваги зміщене на поточні реалії інформаційного простору Херсонщини. Водночас напрями реалізації по суті повторюють попередні, до них лише останнім додається пункт про «забезпечення інформаційної безпеки на території області». В цілому мотиваційна (вступна) частина і частина визначення завдань не корелюють одна з одною належним чином.

⁴⁷ Див., наприклад: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=102664&cat_id=101483

⁴⁸ <http://old.khor.gov.ua/1221-pro-programu-rozvitku-informatsiyogo-prostoru-hersonskoyi-oblasti-na-2015-2016-roki/>

http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/archive/27.04.2015_256.doc

⁴⁹ <http://khoda.gov.ua/programa-rozvitku-informacijnogo-prostoru-xersonsko%25d1%2597-oblasti-na-2017-2020-roki>

Аналіз плану заходів щодо підвищення рівня інформаційної безпеки показав, що досягнення бажаного стану розробники вбачають виключно через дії у сфері теле- та радіомовлення:

- популяризації цифрового мовлення та стимулювання до придбання сет-топ-боксів;
- забезпечення переходу на цифрове мовлення, відновлення українського мовлення на території «білих плям»;
- сприяння розвитку мережі інтернет-провайдерів приватних підприємств у комерційно непривабливих районах з метою збільшення покриття території районів телепрограмами українських мовників;
- сприяння відновленню та будівництву телекомунікаційних веж;
- збільшення кількості місцевих радіомовників шляхом реалізації пілотних проектів «Радіо Громад».

Аналіз плану заходів також виявив досить нетрадиційний підхід до наповнення змістом поняття «інформатизація». Так, для «розв'язання соціально-економічних проблем на основі інформатизації усіх сфер життя» пропонується:

- «формування у вітчизняному і світовому інформаційному просторі сталого позитивного іміджу Херсонської області шляхом забезпечення виготовлення різноманітної рекламної продукції ...»;
- «забезпечення виготовлення соціально важливої рекламної продукції, зокрема, що містить інформацію щодо роботи телефонних «гарячих ліній» ...»;
- «стимулювання серед вітчизняних ЗМІ попиту на позитивні новини про різні аспекти життя регіону...».

Також із програми в програму повторюється формула про «створення якісно нового інформаційного і комунікаційного середовища регіонального масштабу» або «започаткування на місцевому рівні виставково-ярмаркових заходів щодо презентації та реалізації книжкової продукції». З одного боку це свідчить про формальність підходу при написанні таких програм, з іншого – про недосягнення поставлених завдань в попередні періоди.

До ключових актів в інформаційній сфері регіону також належить розпорядження Херсонської обласної державної адміністрації **«Про створення Ради інформаційної безпеки Херсонської області»** № 248 від 07.04.2016 року⁵⁰ (Додаток 3). З-поміж основних завдань та функцій ради зокрема є проведення експертної оцінки проектів програм та розпорядчих документів стосовно розвитку інформаційного простору, аналізу стану їх виконання та визначення наявних проблем в інформаційній сфері та шляхів їх вирішення. З огляду на наведений вище аналіз програми розвитку інформаційного простору про ефективність функціонування ради / її реальне залучення до управлінських процесів наразі стверджувати складно.

1.3. Повноваження центральних та місцевих органів влади щодо функціонування інформаційної сфери регіону

Міністерство інформаційної політики України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах інформаційного суверенітету України, державного іномовлення та інформаційної безпеки⁵¹.

⁵⁰ <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/248.pdf>

⁵¹ <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/2-2015-%D0%BF>

До основних завдань МІП належать:

- забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах інформаційного суверенітету України та інформаційної безпеки, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами;
- забезпечення здійснення реформ засобів масової інформації щодо поширення суспільно важливої інформації.

На виконання покладених завдань МІП:

- розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції;
- бере участь у формуванні державної інформаційної політики;
- розробляє та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України програмні документи у сфері захисту інформаційного простору України від зовнішнього інформаційного впливу;
- сприяє дотриманню в Україні свободи слова;
- забезпечує проведення фестивалів, виставок, конкурсів та інших публічних заходів з питань, що належать до його компетенції;
- здійснює в межах повноважень, передбачених законом, координацію діяльності органів виконавчої влади та взаємодію з органами місцевого самоврядування з питань, віднесених до його компетенції.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері⁵².

Держкомтелерадіо відповідно до покладених на нього завдань:

- розробляє заходи щодо запобігання внутрішньому і зовнішньому інформаційному впливу, який загрожує інформаційній безпеці держави, суспільства, особи;
- бере участь у формуванні єдиного інформаційного простору, сприянні розвитку інформаційного суспільства;
- сприяє розвитку вітчизняних засобів масової інформації;
- забезпечує в установленому порядку підготовку та подання пропозицій щодо призначення премій і стипендій в інформаційній та видавничій сфері;
- узагальнює і подає Кабінетові Міністрів України інформацію про проведення органами виконавчої влади системної роз'яснювальної роботи з пріоритетних питань державної політики та пропозиції щодо вдосконалення такої роботи;
- узагальнює інформацію органів виконавчої влади про інформування громадськості з питань європейської інтеграції України;
- визначає порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади та подає Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо інформаційного наповнення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади;
- проводить моніторинг інформаційного наповнення веб-сайтів органів виконавчої влади та надає пропозиції зазначеним органам;
- спрямовує та надає методичну допомогу структурним підрозділам Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, на які покладається взаємодія із засобами масової інформації.

Держкомтелерадіо з метою організації своєї діяльності, зокрема, забезпечує

⁵² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF>

в межах повноважень, передбачених законом, залучення громадян до участі в управлінні державними справами, ефективну взаємодію з інститутами громадянського суспільства, здійснення громадського контролю за діяльністю Держкомтелерадіо, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики у сферах, що належать до компетенції Держкомтелерадіо.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення є постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених цими законами⁵³.

Національна рада здійснює:

- нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог законодавства у галузі телерадіомовлення та кінематографії;
- нагляд за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензій;
- офіційний моніторинг телерадіопрограм;
- контроль та нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників (контролерів), про пов'язаних осіб та про структуру власності телерадіоорганізації або провайдера програмної послуги.

До регуляторних повноважень Національної ради, зокрема, належать:

- ліцензування телерадіомовлення, надання дозволів на тимчасове мовлення;
- ліцензування провайдерів програмної послуги;
- забезпечення і сприяння конкуренції у діяльності телерадіоорганізацій усіх форм власності.

Для забезпечення виконання повноважень Національної ради в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі призначаються представники Національної ради.

Представник Національної ради у Херсонській області зобов'язаний здійснювати:

- нагляд за дотриманням ліцензіатами умов ліцензії;
- нагляд за виконанням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензії;
- моніторинг телерадіопрограм;
- нагляд за дотриманням ліцензіатами визначеного законодавством порядку мовлення під час проведення виборчих кампаній та референдумів, інформування Центральної виборчої комісії, відповідних територіальних виборчих комісій, Національної ради про виявлені порушення;
- надсилати до Національної ради подання про факти порушень законодавства у галузі телерадіомовлення.

Херсонська обласна державна адміністрація функціонує відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації»⁵⁴, яким визначено, що адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади.

До відання місцевої державної адміністрації у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, належить вирішення питань, зокрема, щодо забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Безперечно до таких прав належать й інформаційні.

Голова обласної державної адміністрації інформує Президента України і Кабінет

⁵³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80>

⁵⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

Міністрів України та щорічно звітує перед ними про виконання місцевою державною адміністрацією покладених на неї повноважень, а також суспільно-політичне, соціально-економічне, екологічне та інше становище на відповідній території, вносить пропозиції з питань удосконалення чинного законодавства України і практики його реалізації, системи державного управління.

Голова місцевої державної адміністрації регулярно інформує населення про стан виконання повноважень, покладених на місцеву державну адміністрацію.

Проекти нормативно-правових актів місцевої державної адміністрації виносяться на громадське обговорення шляхом оприлюднення в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

Також акти місцевих державних адміністрацій підлягають обов'язковому оприлюдненню в порядку, установленому Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Організаційно-процедурні питання внутрішньої діяльності місцевих державних адміністрацій регулюються їх регламентами.

*Регламент Херсонської обласної державної адміністрації*⁵⁵ встановлює, що робота облдержадміністрації, її апарату та структурних підрозділів є відкритою і гласною, за винятком розгляду питань, які становлять державну таємницю або належать до конфіденційної інформації, що є власністю держави.

Облдержадміністрація інформує громадськість про свою діяльність, залучає громадян до проведення перевірок, підготовки і розгляду питань, що належать до її компетенції.

Висвітлення діяльності облдержадміністрації здійснюється в порядку, передбаченому законодавством.

Облдержадміністрація організовує в установленому порядку розгляд звернень громадян – пропозицій (зауважень), заяв (клопотань), скарг. Організація розгляду звернень громадян, у тому числі ведення діловодства та проведення особистого прийому громадян, покладається на відділ роботи із зверненнями громадян апарату облдержадміністрації.

Проект розпорядження голови облдержадміністрації, який стосується життєвих інтересів широких верств населення області, прав, свобод і законних інтересів громадян, передбачає затвердження регіональних програм економічного, соціального, культурного розвитку, а також має важливе соціально-економічне значення для її розвитку, може бути винесений для публічного обговорення на будь-якому етапі підготовки шляхом опублікування у друкованих засобах масової інформації або доведення до відома населення в інший спосіб.

Публічне громадське обговорення проекту розпорядження проводиться відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України.

У плані проведення публічного обговорення зазначається:

- які верстви та групи населення повинні взяти участь в обговоренні;
- яких результатів необхідно досягти;
- які заходи передбачено здійснити в ході обговорення;
- строк проведення обговорення.

⁵⁵ <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%20%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%90%202018.pdf>

Проект розпорядження разом з планом проведення публічного обговорення, обґрунтуванням його необхідності подаються до управління інформаційної політики облдержадміністрації.

Управління інформаційної політики Херсонської обласної державної адміністрації⁵⁶ безпосередньо підпорядковується голові облдержадміністрації, а також підзвітне Держкомтелерадіо та Міністерству інформаційної політики України.

Основним завданням управління є забезпечення реалізації державної політики на території області в інформаційній сфері.

Управління відповідно до визначених галузевих повноважень:

- організовує виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та здійснює контроль за їх реалізацією;
- забезпечує у межах своїх повноважень захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- надає адміністративні послуги;
- здійснює державний контроль за дотриманням підприємствами, установами та організаціями правил, норм, стандартів у межах визначених повноважень;
- аналізує стан та тенденції соціально-економічного і культурного розвитку у сфері інформаційної політики у межах області та вживає заходів до усунення недоліків;
- вносить пропозиції до проекту обласного бюджету;
- розробляє проекти розпоряджень голови обласної державної адміністрації, у визначених законом випадках – проекти нормативно-правових актів з питань реалізації інформаційної політики;
- постійно інформує населення про стан здійснення визначених законом повноважень.

Управління має самостійний баланс, рахунки в органах Державної казначейської служби України, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Херсонська обласна рада є представницьким органом місцевого самоврядування, що репрезентує відповідні територіальні громади та здійснює від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, *Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»*⁵⁷ та іншими законами.

Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень. Проекти актів органів місцевого самоврядування оприлюднюються в порядку, передбаченому *Законом України «Про доступ до публічної інформації»*, крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

Постійні комісії ради є органами ради, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, здійснення контролю за виконанням рішень ради, її виконавчого комітету.

Перелік, функціональна спрямованість і порядок організації роботи постійних комісій визначаються регламентом відповідної ради та Положенням про постійні комісії.

⁵⁶ <http://bit.do/eJizJ>

⁵⁷ <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Обласна рада може засновувати аудіовізуальні (електронні) засоби масової інформації, призначати і звільнювати їх керівників.

Регламент Херсонської обласної ради VII скликання⁵⁸ визначає, що рішення ради, прийняті в межах наданих їй повноважень, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на території Херсонської області органами виконавчої влади, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності, посадовими особами, а також громадянами, які постійно або тимчасово проживають на території Херсонської області.

Гласність роботи ради забезпечується шляхом оприлюднення на офіційному веб-сайті ради інформації про її діяльність, роботу органів ради.

На офіційному веб-сайті ради систематично та оперативно оприлюднюються:

- прийняті радою рішення (крім процедурних) із додатками;
- проекти рішень із додатками відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;
- розпорядження голови обласної ради;
- протоколи пленарних засідань сесій ради та постійних комісій ради;
- висновки та рекомендації постійних комісій ради;
- інформація про присутність депутатів ради на пленарних засіданнях;
- результати голосувань на пленарних засіданнях сесій ради тощо.

Представники засобів масової інформації можуть бути присутніми за умови наявності редакційного посвідчення чи іншого документа, що підтверджує його професійну належність або повноваження.

Пленарні засідання ради транслюються у прямому ефірі або в записі, у тому числі через мережу Інтернет. Голова зобов'язаний поінформувати депутатів про відсутність технічної можливості здійснювати пряму трансляцію пленарного засідання ради.

Засідання постійних комісій ради транслюються за наявності технічної можливості.

До числа постійних комісій Херсонської обласної ради належать комісії з питань: (1) бюджету та фінансів; (2) соціально-економічного розвитку, промисловості та агропромислового комплексу; (3) управління об'єктами комунальної власності; (4) архітектури, транспорту, будівництва та житлово-комунального господарства, тарифної політики і взаємодії з підприємствами енергетичної галузі; (5) земельних відносин та екології; (6) міжнаціональних відносин, культури, науки, освіти, молодіжної політики, фізичної культури та спорту, курортно-туристичної діяльності; (7) регламенту, депутатської діяльності та етики, захисту прав і свобод людини, законності і правопорядку, боротьби з корупцією, з питань місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою; (8) охорони здоров'я та здорового способу життя; (9) соціального захисту, зайнятості населення та охорони праці.

Отже, окремої постійної комісії з питань інформаційного простору / відносин не має.

По факту⁵⁹ відповідні питання є в компетенції **Постійної комісії з питань міжнаціональних відносин, культури, науки, освіти, молодіжної політики, фізичної культури та спорту, курортно-туристичної діяльності**. Водночас навіть в тексті Регламенту облради в частині щодо функцій і повноважень цієї постійної комісії не має жодного згадування завдань в інформаційній сфері.

⁵⁸ <http://khor.gov.ua/reglament-hersonskoyi-oblasnoyi-rady-vii-sklykannya/>

⁵⁹ Наприклад, на засіданні комісії обговорюються та вносять зміни до Програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2017 – 2020 роки. Дет. див. Протокол засідання від 04 грудня 2018 року № 26, <https://drive.google.com/file/d/10fyZure1pditLwQ6sPst86fozFtmU9Ld/view>

2. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ОБЛАСТІ

2.1. Політико-економічна та соціальна ситуація в регіоні

У Херсонській області мешкає 1 041 526 людей, 327 тисяч із них – у Херсоні⁶⁰. Регіон відноситься до так званого «червоного поясу», де традиційно підтримкою користувалася Комуністична партія. З часом електорат Комуністичної партії здебільшого перейшов до Партії регіонів. Згідно звіту ОПОРИ, після подій Майдану 2013-2014 року на Херсонщині «була зруйнована усталена система політичних стосунків, контролю та неформальних комунікацій, що вибудувалася в останні роки». Це призвело до того, що Партія регіонів втратила свої позиції, а на її місці з'явилися декілька груп, які конкурують за вплив в регіоні⁶¹.

В результаті дострокових парламентських виборів 2014 року, в області перемогли політичні сили, які підтримували Революцію Гідності. Блок Петра Порошенка отримав 22,26% голосів, Народний фронт – 16,4%, Опозиційний блок 10,39%, Радикальна партія Олега Ляшка – 8,98, «Самопоміч» – 6,7%, «Батьківщина» – 5,68%. Комуністична партія отримала лише 8,91%. В чотирьох з п'яти одномандатних округів області перемогу здобули кандидати, підтримувані Блоком Петра Порошенка. Троє з них – представники місцевого бізнесу.

Згодом в області відбулась серія демаршів районних рад проти керівників РДА та переформатування коаліцій у районних радах, що, за словами Голови Херсонської філії Комітету виборців України Дементія Білого⁶², призвело до посилення колишніх регіональних еліт та відкритого пошуку «компромісу» між постмайданним керівництвом області з колишніми впливовими «регіоналами». Такий саме процес відбувся і в Херсонській міській раді.

Водночас навіть події 2013-2014 років істотно не вплинули на загальну політичну ситуація і для місцевих політико-економічних еліт залишаються характерними складні неформалізовані стосунки між собою, з місцевими та загальноукраїнськими бізнес-групами. Ще однією особливістю ситуації в регіоні є тактичне управління бізнес-інтересами на Херсонщині частиною еліт, які виїхали після 2014 року з території України до РФ чи до окупованих територій з одного боку. Фактично місцеві еліти не мають сталих політичних поглядів, що позначається і на кадровому складі місцевих політичних сил (наприклад у південних регіонах області зафіксовано численні факти, коли учасники подій «руської весни», які виступали на боці потенційних сепаратистів, згодом приєднались до місцевих партійних осередків загальнонаціональних політичних сил, що формально стоять на суто проукраїнських позиціях).

В 2018 році в області фактично розпочалася підготовка до парламентських виборів 2019 року, що помітно позначилося як на загальному рівні конфліктності в області, так і на наявних політичних конфігураціях.

Херсонщина є переважно аграрним регіоном. В області знаходиться майже 2 млн га сільськогосподарських угідь. Рослинництво та тваринництво – основні галузі сільськогосподарського виробництва. Останнім часом в області розвивається альтернативна енергетика. Промисловий комплекс Херсонщини складають понад 200 підприємств різних галузей: машинобудування, харчова та переробна, хімічна

⁶⁰ за даними Головного управління статистики станом на 1 вересня 2018.

⁶¹ <https://www.oporua.org/news/4482-politychna-karta-hersonskoj-oblasti>

⁶² http://visti.ks.ua/slider_home/29068-pdsumki-2016-roku-na-hersonschin-vd-zmni-poltichnih-elt-do-sportivnih-dosyagnen.html

та целюлозно-паперова, легка промисловість, електроенергетика. Традиційно пріоритетним вважається суднобудування. На території Херсонської області розташовані Херсонський та Скадовський морські торговельні порти і портопункти у Генічеську та Хорлах.

Впливовими бізнес-структурами в аграрному секторі є фірма «Нібулон», «Чумак», ПСП «Деметра» та ПП «Терра Інвест Трейд». У промисловості такими суб'єктами вважають «Smart Maritime Group» Вадима Новінського, що володіє ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод». Бізнес інтереси в області має Костянтин Григоришин (річкові перевезення), Ігор Коломойський (нафтопереробка) та Костянтин Жеваго – його холдингу АвтоКрАЗ належить «Херсонський завод карданних валів». Суттєвим є вплив в регіоні колишнього губернатора Андрія Путилова, якому належить ООО «Механічний завод», очолюваний його батьком.

У зв'язку з окупацією Кримського півострова на території Херсонської області зросла громада кримських татар. В липні 2015 року в області було відкрито регіональне представництво Меджлісу кримськотатарського народу. За його інформацією, на даний час в області проживає біля 10 тис кримських татар. Більшість із них оселяються переважно у Генічеському та частково у Новотроїцькому районах.

В регіоні відмічаються негативні демографічні тенденції. Його населення зменшується та старіє. Так, між 1995 та 2018 населення скоротилося більш ніж на 200 тисяч. Щодо його віку, то на початку 2018 року в області налічувалося 169,4 тисяч осіб віком до 14 років і 163,8 тисяч осіб старше 65 років, а в 1995 році в регіоні проживало 276,6 тисяч осіб віком до 14 років і 144 тисячі осіб віком від 65 років і вище⁶³.

2.2. Стан розвитку громадянського суспільства

Показники кількості та активності громадських організацій значною мірою корелюють з іншими соціально-економічними характеристиками населених пунктів області. Дослідники виділяють три групи населених пунктів, в яких ситуація із розвитком інститутів громадянського суспільства та місцевої демократії відрізняється дуже різко:

По-перше, це обласний центр та великі міста обласного значення, де інститути громадянського суспільства є помітними, різноманітними та активними. Тут представлені різні форми взаємодії ГО та органів влади, сформована відповідна місцева нормативно-правова база.

По-друге це місцевості, де є ознаки активного економічного життя. Відповідно в цих районах та містах проявляється певна суспільна активність. Фіксуються новостворені громадські організації та приклади успішної взаємодії ГО як з владою, так і з громадою.

Третя група – депресивні райони, в яких ледь жевріє як економічне життя, а так і суспільне. І ці райони демонструють дуже низькі показники розвитку та потребують значних соціальних інвестицій та уваги.

Як і по всій Україні з місцевих бюджетів на Херсонщині традиційно продовжує фінансуватися низка громадських організацій, які мають ще радянську або пострадянську тяглість й легітимність. Проте і в цьому секторі за останні роки відбулися певні зрушення. Так, частина лідерів організація воїнів-афганців в Генічеську брала активну участь в Революції гідності, а потім стала основою волонтерського руху допомоги армії в місті і районі. Водночас в інших районах є випадки, коли пострадянські організації (наприклад, ветеранів) стали квазі-легальним осередком

⁶³ <http://khersonline.net/novosti/obschestvo/114686-novosti-demografii-naselenie-hersonschiny-stremitelno-vymiraet-i-stareet.html>

забороненої комуністичної партії. Є приклади (зокрема, в Чаплинці) коли нові активні проукраїнські ГО після конфлікту із старими квазі-ГО домагались зменшення державного фінансування останніх і, частково, брали їх під свій патронат, поступово перетворюючи на справжні ГО (проводячи для них тренінги, навчання тощо), що реалізують виголошені ними ж статутні цілі (не займаючись при цьому навколо політичною активністю).

Іншим феноменом стало масове перевідкриття в області молодіжних організацій протягом останніх 3-4 років. Частково вони мають певні риси піонерських організацій та комсомолу. Практично всі новостворені або активізовані молодіжні організації експлуатують козацьке минуле Херсонщини і мають військово-патріотичне спрямування (наприклад, «Козачі табори»). Користуються як певною волонтерською підтримкою, так і можуть розраховувати на допомогу з боку місцевих бюджетів. Вони мають (не)інституційну тяглість від радянських молодіжних структур, і це парадоксально робить їх достатньо легітимними в очах громад. Особливо враховуючи традиційно високий статус вчителя в сільській місцевості, оскільки саме вчителі у значній мірі (але не завжди і не всюди) є ініціаторами створення таких організацій чи проектів.

Інший тип громадських організацій основною спеціалізацією яких можна умовно назвати GR (*government relation*) на місцевому рівні. Після запуску декількох значних міжнародних проектів з потужним фінансуванням (наприклад «Добре») на локальному рівні була актуалізована потреба в створенні партнерів для таких проектів (які б при цьому могли забезпечити ефективне залучення державних структур) і інших міжнародних донорів. Такі ГО складаються переважно зі співробітників селищних рад, орієнтовані на отримання цілком конкретної технічної допомоги (особливо популярні проекти енергозбереження) і фактично є частиною місцевої влади.

Іншою стороною активної залученості селищної ради в такому форматі є те, що вони зазвичай мають достатньо обмежений людський ресурс, готовий для такої діяльності. Представники органів державної влади підкреслювали, що взаємодії з організаціями громадянського суспільства часто заважає нерозуміння громадянами того, яким чином розподіляються повноваження та сфери відповідальності органів влади. Так, питання, які належать до компетенції міської влади, часто спрямовують до Обласної державної адміністрації, і навпаки.

2.3. Загальні характеристики психологічного стану мешканців Херсонської області

Згідно опитування громадської думки, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології в липні 2018 року, **61% мешканців Херсонщини погоджуються з тим, що в Україні поширюють пропаганду та дезінформацію**, 17% не погоджуються з таким твердженням, а 18% не знають, чи такі процеси відбуваються. Серед тих, хто вважає, що проблема дезінформації існує, 40% покладають відповідальність за її поширення на Росію / Путіна⁶⁴.

Більшість респондентів, опитаних УФБС, констатували що для регіону характерні **сильні патерналістські настрої та прагнення «бути почутими»**. На думку респондентів це багато в чому зумовлено як історичними особливостями заселення територій, так і нинішнім переважно аграрним характером регіону, що справляє вплив на менталітет місцевих жителів.

Для багатьох районів області (це не стосується райцентрів) характерним є **відчуття полишеності** як з боку центральної влади регіону на кшталт ОДА, так і української влади загалом. Поява представників влади в цих регіонах сприймається як прояв уваги до району, посилює відчуття «потрібності» району (села/селища) для регіону

⁶⁴ https://www.ndi.org/sites/default/files/July%202018%20SURVEY_PUBLIC_UKR_FINAL.pdf

або країни загалом. В такому ж руслі як правило сприймається і представленість проблем регіону у ефірі загальнонаціональних каналів («про нас пам'ятають» та «ми потрібні») та телеефірах інших регіонів («що про нас кажуть інші»).

В багатьох районах Херсонської області сформувались неоднозначні погляди на внутрішню та зовнішню політику України. Це з одного боку звужує простір функціонування українського нарративу, наприклад згідно з соціологічними дослідженнями 48% мешканців Херсонщини не знають, що MH17 збила Росія. З іншого – у суспільній свідомості місцевого населення трансформує підтримку загальноукраїнських трендів із одночасним бажанням підтримувати близькі стосунки із Росією (наприклад, молодь регіону виступає за інтеграцію до ЄС, але «разом з Росією»).

Окремою артикульованою проблемою регіону є Геніченський район, де потужними є проросійські настрої, а загальну соціально-політичну ситуацію один з респондентів охарактеризував як аналогічну «Криму напередодні анексії». Це зумовлюється як географічною віддаленістю району від обласного центру (що ускладнює навіть проведення там виїзних заходів або навпаки – приїзд місцевих представників на такі заходи в регіональний центр), наближеності до анексованого РФ Криму, збереження істотного впливу на події в регіоні його экс-керівників, що нині перебувають на території РФ чи Криму. Інформаційний простір Геніченського району переважно заповнюється контентом російських медіа, передусім телеканалів, які місцеве населення отримує через супутникові антени (за оцінками спеціалістів Геніченський район є одним з лідерів регіону за кількістю супутникових антен на одне домогосподарство). У інформаційному просторі цього району спостерігається, зокрема, викривлення дій українського війська, вихвалення радянського періоду, антидержавні настрої.

2.4. Потенційно конфліктні теми

Російська пропаганда просуває не лише конкретні нарративи, а й підтримує різні сторони вже існуючого конфлікту, щоб зруйнувати єдність, довіру та взаємну повагу у суспільстві. Для посилення здатності українського суспільства протистояти такому впливу, важливо ідентифікувати потенційно конфліктні теми, розуміти, як саме їх висвітлювати та комунікувати.

До таких тем в Херсонській області може належати політика щодо Криму, розуміння подій в Криму. Українські ЗМІ концентруються на негативному боці подій в Криму, висвітлюють події там з точки зору України. Російські ЗМІ висвітлюють ті самі події в позитивному ключі, або взагалі замовчують їх. Складається проблема для тих, хто живе у прикордонні та має можливість комунікувати з тими, хто приїздить з Криму.

Питання надання мешканцям окупованих територій адміністративних послуг на Херсонщині та освітніх можливостей на пільгових умовах зумовлює певну напругу у місцевих громадах, адже це створює додаткове навантаження на інфраструктуру та зменшує освітні можливості, доступні місцевим мешканцям.

Питання ринку землі є важливим для Херсонської області, яка є переважно аграрною. Додаткового значення вони наберуть в світлі нещодавнього рішення ЄСПЛ щодо незаконності мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Відсутність чіткого законодавчого регулювання продажу та купівлі землі буде призводити до намагань здійснювати операції із землею в обхід мораторію.

Питання збільшення активності ЗСУ та їх присутності на території області також може стати конфліктним. Станом на кінець 2018 року, 30% мешканців Херсонщини не вважають РФ країною-агресором, 15% не визначилися із відповіддю на це питання. Разом з тим, окупація Кримського півострова та ескалація в Азовському морі призводить до збільшення присутності військових на території області та проведення періодичних військових навчань та випробувань.

Респонденти, опитані УФС розповідали про те, що деякий час тому на рівні області були спроби розпалення конфлікту на етнічному ґрунті. В інформаційній сфері звучала мова ненависті по відношенню до кримських татар, було підкинута гранату до офісу місцевого Меджлісу. Разом з тим, станом на кінець 2018 року таких тенденцій більше не спостерігається.

Для обласного центру актуальними є питання транспорту та опалення, які вже кілька разів призводили до конфліктів у міській раді, і, на думку аналітиків, можуть стати підставою для звинувачень місцевої влади у неспроможності та вимоги дострокових виборів мера. Звинувачення в управлінській неспроможності за асоціацією можуть бути звернені і проти усіх владних структур в області.

Вбивство херсонської активістки та виконуючої обов'язки керуючого справами виконавчого комітету Херсонської міської ради Катерини Гандзюк влітку 2018 року спричинило сплеск критики на адресу правоохоронних органів через неналежне розслідування справи. Відсутність відповіді на питання щодо можливого замовника вбивства призводить до постійної напруженості та може бути плідним ґрунтом для збільшення напруги у стосунках між владою та громадянським суспільством.

2.5. Особливості прикордонних з Кримом районів

Прикордонні з Кримом райони Херсонщини – Скадовський, Генічеський, Новотроїцький, Чаплинський, Каланчацький – є найбільш вразливими до впливу російської пропаганди, джерела поширення якої є доступнішими для мешканців півдня області, аніж українські ЗМІ. В першу чергу це стосується центральних теле- і радіостанцій РФ, які традиційно популярні у старшого покоління російськомовної частини населення, та ТРК, що мовлять із території окупованого Криму і мають потужні сигнали, які добре доносяться у степовій місцевості.

Важливим чинником інформаційної війни з боку РФ також є глушіння сигналів українських телерадіоорганізацій, які ведуть, в тому числі, мовлення на окупований Крим із телевеж у прикордонній зоні.

Населення півдня Херсонської області, попри проблеми із проходженням двох пунктів пропуску – українського та російського, все ще активно задіяне до підприємницької діяльності на території Криму, або з контрагентами з Криму. Така діяльність і до окупації півострова РФ була основним джерелом доходу, причому, – дуже прибуткового. Херсонщина традиційно «годувала Крим» продукцією сільського господарства та її переробки (овочі, фрукти, молочні продукти), а також була транзитним шляхом до Криму для інших регіонів. Тому товарна блокада Криму викликала невдоволення частини місцевого населення, яке втратило джерела доходу, що постійно є темою для маніпуляцій з боку російських ЗМІ. При цьому мало відомо, що значна кількість місцевих фермерів та виробників успішно і достатньо швидко переорієнтувала ринки збуту, в тому числі в країни ЄС.

Найкращим джерелом хороших новин, які б нейтралізували проросійську пропаганду, могли б стати належні умови для розвитку бізнесу, в тому числі, і аграрного, у прикордонній зоні, та швидкі реформи. Однак численні розслідування показують, що за рівнем корумпованості у земельній, будівельній та курортній сферах південь Херсонщини може конкурувати із Кримом.

Приміром, Генічеський район після окупації Криму став стрімко розвиватись як курорт. На сьогодні це один із найперспективніших у плані розвитку курортної медицини район України. Але він не має стратегії розвитку, як, до речі, й решта прикордонних районів, а *стратегія розвитку області не враховує фактор окупації Криму*. Регіональні програми тут хронічно не виконуються, будівництво крупних інфраструктурних об'єктів (в тому числі – туристичних) або зупинене через брак інвестицій, або використовується чиновниками для сприяння власному бізнесу.

Корупційні скандали, що виникають з цієї причини (як, приміром, конфлікт довкола будівництва «царської дороги» у Стрільковому), знижують привабливість як курорту, так і довіру до влади в цілому, оскільки несправедливість та зловживання влади місцевої не викликають реакції вищих органів.

Вразливість населення прикордонної з Кримом зони до російської пропаганди та фейкових новин значною мірою **посилюється внаслідок недосконалої роботи державних інституцій** всіх рівнів у своєчасному та належному інформуванні громадян, особливо у кризових ситуаціях, що виникають у регіоні або на прилеглий території АР Крим.

Приміром, перші дні після аварії на «Кримському титані» влітку 2018 року отримати оперативну достовірну інформацію із офіційних українських джерел було неможливо, а повну – ще й пів-року потому. Центральні органи влади діяли не злагоджено, не мали координації і «єдиного голосу». Відтак заяви офіційних спікерів із різних відомств протирічили одна одній. У інформаційному вакуумі особливо швидко розповсюджувались фейкові новини – наприклад, про руйнування дамби «з українського боку» між Сивашем і кислотонакопичувачем, що начебто, й призвело до хімічної реакції та забруднення довкілля.

Згідно дослідження, проведеного Центром близькосхідних досліджень, на півдні області зафіксовано відносно слабкий рівень поширення національної та європейської ідентичностей. Мешканці Півдня передусім відчують себе мешканцями свого міста або села. Домінанта першочергової ідентичності з населеним пунктом – це ознака більш бідних респондентів.

Інша ключова ознака соціально-психологічного стану населення – його включеність у суспільно-політичне життя: активність, пасивність, гіперактивність тощо. Наявність активних прошарків громадян дозволяє сподіватися на подолання проблеми консервації локальної ідентичності та встановлення зв'язку з національною чи більш глобальною спільнотами.

Громадські організації створюються активною частиною громадян, і можуть повноцінно функціонувати за наявності широкого кола зацікавлених осіб. Уявлення про залученість в суспільне життя громади / країни є важливим чинником діяльності ГО. Як свідчить дослідження Центру близькосхідних досліджень, мешканці Півдня (п'ять районів від Скадовська до Генічеська) декларують доволі помітний рівень активності у вирішенні проблем на різних рівнях.

Так залежно від рівня активності було виділено три групи людей.

1. «Пасивні» (не беруть активної участі у житті громади).
2. «Активні» (беруть активну участь у житті місцевих громад).
3. «Гіперактивні» (беруть активну участь не тільки в житті місцевих громад, а й громад області та всієї країни).

Загалом у масиві Півдня виділено 49% умовно пасивного населення, 36% декларативно активного та 15% декларативно гіперактивного. Для нашого дослідження важливо, що «пасивних» мешканців Півдня турбує значно менше проблем загалом. «Гіперактивні» мешканці Півдня частіше говорять про проблеми дозвілля, менше їх турбує безробіття. Порівняно із середніми показниками по регіону Південь група «гіперактивних» мешканців більш україномовна, менше скаржиться на погіршення життя за останній рік у країні та своєму населеному пункті.

Прикметно, що в структурі ідентичностей зафіксована кореляція між громадянською активністю і іншими складовими ідентичності, зокрема належністю до більших уявних спільнот. Так, національна та європейська ідентичності дуже міцно пов'язані з рівнем активності мешканців Півдня Херсонської області. «Пасивні» мешканці Півдня частіше насамперед обирають «районну ідентичність», тоді як «гіперактивні» мешканці Півдня статистично значуще сильніше відчувають себе

українцями і навіть європейцями. Водночас «пасивні» мешканці Півдня взагалі не відчувають себе європейцями. ЄС популярніший серед «активних» та непопулярний серед «пасивних». НАТО популярніше серед «гіперактивних». В цілому таке співвідношення активних і пасивних громадян створює можливості для розвитку громадянського суспільства та співпраці на місцевому рівні з метою зміцнення української громадянської ідентичності

3. ПОТОЧНА СИТУАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Одна з найбільших проблем регіону – нерівномірність доступу мешканців області до українських засобів масової інформації, а одна з найбільших загроз інформаційній безпеці – інформаційний вакуум заповнюється російськими ЗМІ або джерелами недостовірної інформації у соцмережах.

В Херсоні, як у місті так і регіоні загалом, майже **відсутнє представництво великих інформаційних агенцій** (у т.ч. державних), **загальнонаціональних телеканалів та газет** (за окремими виключеннями). Ситуація обумовлено неготовністю цих суб'єктів інформаційного ринку витратити кошти на утримання відповідних корпунктів чи представництв (у т.ч. через особливості географічної структури та недоступність віддалених частин регіону), відсутність реальної зацікавленості в подіях регіону.

Під час зустрічей, проведених експертами Української фундації безпекових студій (УФБС) в м.Херсон, всі респонденти чітко розподіляли інформаційний простір регіону на 3 зони:

м.Херсон: значний вплив здійснюється інтернет-ЗМІ, соціальними мережами (FB). В останній популярні і антиукраїнські блогери та численні антиукраїнські пабліки, такі як, наприклад ФБ паблік «Херсон ночью и днем» – 70 тис фолловерів, адміністратор близький до Опозиційного блоку.

Районні центри найвпливовішими є інтернет-ЗМІ, соціальні мережі (пабліки VK та FB), обласні / місцеві телеканали (контент яких часто кваліфікується опитаними фахівцями радше як проросійський, аніж проукраїнський), районні газети (хоча здебільшого нечисленні та слабко фінансовані).

Райони (села та селища міського типу) найпопулярніше центральне телебачення, супутникове мовлення з боку Росії, іноді – місцева преса (але її обсяги незначні) та радіо (Таврія ФМ).

На Херсонщині склалося експертне середовище з числа журналістів, редакторів, блогерів та членів ГО, які можуть формувати громадську думку. Найбільш впливовими представниками блогерського середовища області є Тарас Бузак (керівник ГО «Асоціація блогерів «Новамедіа»»), Віталій Богданов (депутат Херсонської міськради, голова обласної ланки партії «УКРОП»), Андрій Ткаченко (голова ГО «Об'єднання «Ми – херсонці»»), Дементій Білий (голова ХОО «Комітет виборців України»), Ібрагім Сулейманов (голова Херсонського міського Меджлісу), Сергій Нікітенко (ІВ «Мост» та регіональний представник Інституту масової інформації), Геннадій Кабаченко, С. Дорофєєв (редактор ІВ «Херсон online»), А. Жнивін (голова ГО «Центр досліджень суспільства») і Ю. Антошук (виконавчий директор ХОБФ «Об'єднання»).

Деструктивний інформаційний вплив російської сторони на Херсонщині здебільшого реалізується⁶⁵ через громадських діячів (у т.ч. представників колишньої влади), котрі перебувають на підконтрольних країні-агресору територіях і позиціонують себе як «незалежні експерти». До них відносяться: Журавко О.В. (екс-народний депутат від Партії регіонів, підозрюється у скоєнні злочинів, передбачених ч.2 ст.109 та ч.І ст.258-5 КК України, перебуває в РФ); Бардачов А.Ю. (в 2015 році засуджений умовно за ч.І ст.109 КК України; виїхав до «ДНР» через АР Крим); Сивак Г.А. (лідер кримського осередку «Соціал-патріотичної асамблеї слов'ян», тощо.

Також відмічається використання різноманітними політичними силами сучасних

⁶⁵ За даними залучених експертів

комунікативних технологій для підвищення протестного потенціалу серед населення, висловлення обурення соціально-економічною ситуацією в Україні та внутрішньою політикою чинних органів влади. Тенденційні матеріали періодично публікуються на замовлення членів обласних осередків опозиційних до чинної влади політичних сил для нагнітання протестних настроїв та формування електорату. Це, загалом, призводить до зростання у інформаційному просторі Херсонщини випадків використання мови ненависті та закликів до ворожнечі.

3.1. Ключові інформаційні проблеми регіону

Більшість співбесідників УФСБ зазначали, що базовою проблемою є відсутність чітко артикульованої **інформаційної стратегії регіону** як щодо самого регіону, так і щодо його включеності у більш широку загальноукраїнську інформаційну стратегію. До останнього часу в якості такої стратегії сприймалися відповідні документи Національної ради з телебачення та радіомовлення⁶⁶, однак наразі термін їх дії сплив, а нових документів поки що прийнято не було. Наприкінці 2016 року Обласна рада затвердила Програму розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2017 - 2020 роки⁶⁷. Під час спілкування з експертами УФСБ, ані представники влади, ані місцевих НУО не згадали про цю програму.

Іншу проблему становить **відсутність ресурсів** для впровадження такої стратегії – більшість ініціатив, що надходять з Києва містять вимогу реалізовувати їх коштом місцевих бюджетів, які їх просто не мають. Через це такі ініціативи не лише не реалізуються, але часто викликають психологічний дискомфорт на місцевому рівні через неможливість їх виконати та необхідність звітувати про причини цього.

Для регіону характерний і **негативний вплив російського телебачення та радіомовлення** як через мовлення з ТОВ Криму, так і через супутникове мовлення. Унікальні географічні особливості місцевості дозволяють російському телесигналу більш ефективно проникати на територію Херсонської області, сягаючи внутрішніх районів. Цьому сприяє і будівництво окупаційною владою Криму біля Джанкою об'єкту РТС «Солене озеро»⁶⁸ – це телерадіовежа висотою 151 метр, яку було введено в експлуатацію на початку травня 2018 року.

Результати моніторингу радіочастотного ресурсу, проведеного Херсонським відділенням Південної філії ДП «Український державний центр радіочастот», свідчить, що станом на липень 2018 року ДП «Российская телевизионная и радиовещательная сеть», яка є розпорядником об'єктів наземної телерадіомережі РФ, розпочала мовлення з передавальної апаратури радіотелевізійної станції (РТС) «Соленое озеро» на наступних частотах:

- 89.2 МГц – Радио Звезда;
- 90.8 МГц – Радио Море (на аналогічній частоті з ПРС «Генічеськ» мовить радіо Meydan);
- 99.9 МГц – Русское Радио;
- 101.4 МГц – Радио Крым (з ПРС «Чонгар» – Meydan);
- 102.6 МГц – Ватан Седаси;

⁶⁶ Наприклад, Стратегія розвитку телерадіомовлення в Херсонській області та організації мовлення на територію Криму 2016-17 рр. <https://www.nrada.gov.ua/strategy/strategiya-rozvytku-teleradiomovlennya-v-hersonskij-oblasti-ta-organizatsiyi-movlennya-na-terytoriyu-krymu-2016-17-rr/>, Розвиток телерадіомовлення в Херсонській області та на територію АР Крим: 2016 – 2018 рр. <https://www.nrada.gov.ua/analytic-reports/rozvytok-teleradiomovlennya-v-hersonskij-oblasti-ta-na-terytoriyu-ar-krym-2016-2018-rr/>

⁶⁷ <http://khoda.gov.ua/programa-rozvitku-informacijnogo-prostoru-xersonsko%25d1%2597-oblasti-na-2017-2020-roki>

⁶⁸ <http://qha.com.ua/ru/obschestvo/kostinskii-ozvuchil-prichinu-stroitelstva-televishki-v-djankoe/176980/>

- 107.8 МГц – Ватан Седаси (з ПРС «Чонгар» – «Херсон ФМ»).

Крім того, згідно відкритих джерел інформації із вказаної РТС транслюється «Радио Спутник» (100.7 МГц, частота використовується НТКУ, ПРС «Чонгар») та «Вести FM» (105.9 МГц, закріплено за «Крым Реалии», ПРС «Чонгар»).

Станом на серпень 2018 року РТС «Соленое озеро», у сукупності із радіопередавальним центром «Красноперекопськ», забезпечує поширення деструктивного інформаційного контенту на території Генічеського, Новотроїцького, Каланчацького та Чаплинського районів Херсонської області.

Інформаційний потік з боку АР Крим не проходить передбачену Європейською конвенцією про транскордонне телебачення обов'язкову адаптацію до національно-культурних, релігійних, правових та ін. особливостей суміжних територій. Крім того, через російські телеканали здійснюється потужний пропагандистський тиск. У ряді випадків медіа-контент прямо суперечить українському законодавству, оскільки містить заклики до насильницької зміни конституційного ладу і державного устрою України, посягань на її територіальну цілісність тощо.

Меседжі російської пропаганди, які поширюються цим сигналом, потрапляють у місцеву пресу та інтернет-ЗМІ. Респонденти також відмічали, що російське телебачення значно оперативніше реагує на події в регіоні, аніж українські медіа, і нав'язує свій наратив місцевому населенню.

Вплив російського інформаційного простору зумовлює нагнітання страху в регіоні, підриває довіру до державних органів, тощо.

Питання необхідності **придушення сигналу** з окупованої території піднімалося переважно більшістю респондентів, опитаних УФС. Вони характеризували використання країною-агресором українського частотного ресурсу для телерадіомовлення як елемент інформаційної війни проти України, проводили паралелі з Луганської та Донецькою областю.

І дійсно, принаймні з 2015 року в районі проведення антитерористичної операції на території Донецької Луганської області проводились дослідно-конструкторські роботи, щодо впровадження системи вибіркового придушення телерадіомовлення. Протягом 2018 в дослідну експлуатацію була введена система «Серпанок», яка забезпечує придушення ефірного телерадіомовлення, здійснюване пропагандистськими структурами так званих «ДНР», «ЛНР» із використанням захопленого обладнання та радіочастотного ресурсу України. «Серпанок» є повністю вітчизняною розробкою, яка, за заявами її виробника, в декілька разів дешевша за закордонні аналоги та здатна блокувати не тільки звичайне цифрове та аналогове ефірне мовлення у визначених каналах (тобто вибірково), але й супутникові передачі. Розгортання системи здійснювали підрозділи Державної спеціальної служби зв'язку та захисту інформації України, дослідна експлуатація системи здійснюється Збройними Силами України.

Водночас, досвід, набутий при розгортанні «Серпанку» на території Донецької та Луганської областей свідчить про наявність цілого ряду проблем, які потребуватимуть вирішення для запровадження аналогічної системи на Херсонщині.

По-перше, попри заяви виробника, компанії Comtel про технічну можливість блокувати супутникове мовлення, таке рішення може бути дискусійним з точки зору міжнародного права.

По-друге, відсутнє техніко-економічне обґрунтування розробки такої системи. Невідомо чи є в Херсонській області інфраструктура, необхідна для розгортання системи вибіркового блокування теле- та радіомовлення.

Розробка проектної документації дозволить провести належні фінансові розрахунки. Вартість побудови такої системи може дорівнювати десяткам, якщо не сотням мільйонів гривень. Після введення її в експлуатацію така система вимагатиме

фахового обслуговування та оплати поточних витрат (оренда, енергопостачання тощо), що також буде коштувати мільйони гривень щороку. Питання щодо точних потреб та джерел фінансування такого проекту ще не порушувалось. Водночас, доцільність таких витрат за умови недофінансування власних виробників теле- та радіоконтенту, а також мовлення на території Херсонської області та на окуповану територію, має бути ретельно проаналізована.

Так само, при економічному аналізі має бути врахована й аудиторія. Особливістю Донецької та Луганської областей є те, що до лінії розмежування з обох боків прилягають міські агломерації, навіть попри п'ятий рік війни ці райони є густонаселеними. Населення районів Херсонської області та АР Крим, прилеглих до адміністративного кордону є значно меншим.

По-третє, навіть якщо йдеться про придушення ефірного мовлення, не вирішеною лишається проблема правої бази для придушення теле- радіосигналу. З одного боку ми маємо факт незаконного використання радіочастотного ресурсу України (безвідносно до змісту такого мовлення). З іншого – ми не маємо правового механізму припинення такого мовлення. Під час розгортання «Серпанку» питання експлуатанта системи було чи не найбільш складним. Стаття 19 Конституції України чітко каже, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Жоден державний орган на сьогодні не має законодавчо закріплену функцію із придушення теле- радіомовлення.

У випадку Операції об'єднаних сил було знайдене тимчасове рішення щодо передачі «Серпанку» військам радіоелектронної боротьби, які діють в рамках задач Збройних Сил України із відбиття воєнної агресії. Водночас, таке рішення навряд чи підходить для Херсонської області. Є цілий ряд державних органів, які можуть виконувати функцію із блокування мовлення країни-агресора за умови внесення змін до законодавства – насамперед це Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Збройні Сили України, Міністерство інформаційної політики, Національна Рада України з питань телебачення і радіомовлення, Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері зв'язку та інформатизації тощо.

Жоден з респондентів не зміг назвати **структуру, яка більшою мірою долучається до вирішення інформаційних проблем області**. Це стосувалось як органів влади регіонального, так і загальнодержавного рівня.

Частіше за все рішення очікують від РНБО України та Міністерства інформаційної політики України, проте навіть самі респонденти відмічають, що більшість з наявних проблем знаходяться поза межами відповідальності цих центральних органів влади і мають радше внутрішній характер, ніж зовнішній (в сенсі загально український). В окремих випадках зверталась увага на залученість до вирішення інформаційних проблем регіону ОДА, СБУ (з акцентом на центральне управління у Києві, а не місцеве представництво), МінТОТ та Представництва Президента України в Криму, однак без уточнення конкретних здобутків.

Респонденти висловили думку, що наявними проблемами інформаційного простору регіону користуються / маніпулюють з політичною метою.

3.2. Інфраструктура теле- та радіомовлення

17 березня 2017 року біля селища Чонгар Херсонською областю було офіційно відкрито телекомунікаційну вежу заввишки 150 метрів, побудовану для організації українського аналогового мовлення на територію окупованого Криму. Сигнал з вежі також поширюється на Генічеський та Новотроїцький райони, а також частину Чаплинського та Каланчацького районів на півдні Херсонської області.

Розвиток цифрового телерадіомовлення в прикордонних з ТОТ АР Крим районах

Херсонщини передбачає реконструкцію та збільшенні висоти існуючих телевеж. Щодо збільшення висоти РРС «Чонгар» з 150 до 200 м. було досягнуто домовленість з ТОВ «Телемережі України», що експлуатує цю вежу. Наприкінці 2018 року виконавець розірвав домовленість і реконструкція вежі станом на початок 2019 року не ведеться. Реконструкцію РРС «Чаплінка» (збільшення висоти з 92 до 130 м.), здійснює ТОВ «Результат-99». За оцінкою фахівців, роботи зі збільшення висоти антено-фідерних споруд дозволить вирішити проблему так званих «білих плям» на півдні області, а також значно розширить зону впевненого прийому українського сигналу на TOT AP Крим.

За словами співбесідників УФБС, незважаючи на будівництво телерадіовежі біля Чонгару, проблему забезпечення українського мовлення в прикордонних районах остаточно не було вирішено. Серед проблем, які називали респонденти, відсутність зацікавленості з боку великих телерадіокомпаній платити за мовлення з цієї вежі, зокрема через незрозумілість економічного зиску. Разом з тим, секретар Комісії з питань забезпечення стабільного функціонування системи національного телебачення і радіомовлення та член НацРади з питань телебачення та радіомовлення Сергій Костинський, підкреслює, що незважаючи на те, що мовити у прикордонні та на окуповану територію комерційно не вигідно, весь наявний частотний ресурс використовується мовниками. За зверненням мовників, НацРада видала дозволи та ліцензії на мовлення на всіх наявних ФМ частотах. Наприклад, там, де через брак коштів від мовлення на відведених йому частотах хоче відмовитися Радіо Хайят, на ці частоти вже є заявки від радіо «Промінь» та «Перець ФМ». Серед телеканалів, UA|TV, АТР та Прямий – отримали аналогові ліцензії для мовлення з вежі у Чонгарі.

Відключення аналогового мовлення на території Херсонської області відбувається згідно постанови Кабінету Міністрів від 18.07.2018 № 580 «Про внесення змін до Плану використання радіочастотного ресурсу України»⁶⁹. З 1 вересня в області було вимкнено аналогове мовлення всіх ефірних телеканалів, крім «UA:Першого» і регіональних філій Суспільного, а також місцевих телеканалів, які не мають цифрових ліцензій. Аналогове мовлення було збережено на територіях з особливим режимом мовлення, до яких належить частина Херсонської області, що межує з тимчасово окупованим Кримом, а саме Голопристанський, Скадовський, Каланчацький, Чаплінський, Новотроїцький та Генічеський райони області⁷⁰.

За даними моніторингу Херсонським відділенням ПФ ДП «УДЦР», станом на березень 2018 року без покриття цифровим сигналом залишаються Великоолександрівський, Високопільський, Верхньорогачицький, Іванівський, Нововоронцовський, Новотроїцький, Каланчацький, Скадовський, Голопристанський райони Херсонщини. Наразі одним із стратегічних пріоритетів Комісії з питань забезпечення стабільного функціонування системи національного телебачення і радіомовлення при Міністерстві інформполітики є подальший розвиток цифрового телебачення в шести районах, що межують з TOT Крим. Це завдання 2019 року.

За словами респондентів, відключення телевізійного ефірного аналогового мовлення з одного боку збільшило присутність російських каналів, з іншого – додатково стимулювало перехід на супутникове мовлення, де мешканці області можуть дивитися як українські, так і російські канали. Разом з тим, за інформацією представника НацРади з питань телебачення та радіомовлення в Херсонській області Сергія Мовчана, стабільного прийому російських програм в обласному центрі не фіксується. Подібні випадки трапляються симптоматично, особливо при різких

⁶⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-2018-%D0%BF>

⁷⁰ <https://www.nrada.gov.ua/analytic-reports/ukrayinske-analogove-telebachennya-na-terytoriyah-z-osoblyvym-rezhymom-movlennya/>

змінах погоди. Ймовірність проходження сигналу також збільшується під час спеки влітку. Також, у зв'язку із модернізацією Чаплинської вежі, підвіси з передавачами було тимчасово спущено на 20 метрів, що зменшило відстань розповсюдження телесигналу, і також могло призвести до покращення прийому сигналу окупанта.

Респонденти стверджували, що проблема доступності російських каналів посилюється слабким охопленням **цифровими тюнерами**, адже у зв'язку зі зростанням попиту, ціна на них зросла у декілька разів, і вони залишаються економічно недоступними для місцевих мешканців, особливо у віддалених та депресивних районах. Фактично ж, сильне зростання вартості тюнерів було зафіксовано одразу після відключення аналогового мовлення, але з часом ціна стабілізувалася. Зараз set top boxes коштують приблизно на 20% більше, ніж до відключення аналогового сигналу, отже, говорити про їх недоступність підстав нема. Тим не менше, купівля цифрових тюнерів не може змусити мешканців дивитися саме українське телебачення. За інформацією НацРади, існує така проблема, що мешканці Чаплинського району, які живуть у наближенні до чорноморського узбережжя перенаправляють антени в бік півострова і отримують на тюнери T2 цифрові програми країни-агресора відмінної якості.

Після випадків із відключенням суспільного мовлення за заборгованість у вересні 2018 року взагалі без телебачення залишилися такі населені пункти як Велика Лепетиха (понад 8 тис. мешканців) чи Велика Олександрівка (майже 7 тис. мешканців).

Регіональне телебачення не вирішує місцевих проблем в частині вироблення інформації, адже слабо фінансується, не має ресурсів для серйозного професійного розвитку і має обмежене поширення сигналу телеканалів в районах. За даними Інституту масової інформації, 20% населення області не має доступу до сигналу місцевих телеканалів. Жоден з шести місцевих телеканалів не виробляє повноцінні випуски новин, які б виходили кілька разів на день. Кількість журналістів у херсонських електронних ЗМІ складає мінімум для здійснення мовлення – у середньому від одного до трьох, виняток – філія Суспільного телеканал «Скіфія».

Пов'язаним із цим є питанням поступового розвитку **мовлення громад**, яке має наразі декілька повноцінних позитивних кейсів на території Херсонщини (Селище Рикове, Велика Лепетиха, а в Іванівці відбувається конкурс). Водночас Національна рада з питань телебачення та радіомовлення розробила конкретну покрокову інструкцію для ОТГ⁷¹, які мають бажання розвивати таке мовлення, та сприяє їм у таких ініціативах (для чого використовується, у т.ч. і інструмент тимчасових дозволів на частоті). В рамках проекту мовлення громад місцеве мовлення може складати від 15 хвилин на добу, а решту ефірного часу можуть заповнювати радіо «Промінь», «Культура» або Армі ФМ. Загалом, протягом 2015-2018 років в рамках розвитку місцевого мовлення ліцензії на Херсонщині отримали 9 місцевих радіостанцій, 6 з яких мовлять біля адміністративної межі з Кримом⁷².

Разом з тим, розвиток місцевого мовлення неможливий без участі громад, адже саме громади мають проявити ініціативу та подати заявку на прорахунок частот. Хоча в процесі децентралізації в громадах з'явилося достатньо грошей, щоб започаткувати та утримувати власну радіостанцію, за словами члена Національної Ради з питань телебачення та радіомовлення Сергія Костинського, місцеві громади не бачать необхідності розвитку власного радіомовлення. Херсонська ОДА надає проекту масимальне сприяння, серед іншого, проводячи системну роз'яснювальну роботу з мешканцями та очільниками громад. Незважаючи на таку роботу, територіальні громади поки що залишаються інертними. Але така ситуація не є унікальною для Херсонщини.

⁷¹ <https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2017/09/POKROKOVA-INSTRUKTSIYA.pdf>

⁷² <http://bit.do/eJiz5>

Місцева влада також відмічає проблему **руйнування мережі проводового мовлення**⁷³, яка є дуже важливою, адже вона включена до системи оповіщення у випадку виникнення надзвичайних ситуацій. Проект «Радіо Громад» розвивається також як заміна провідному мовленню на території ОТГ. Це також створює можливості для редакцій провідного мовлення перейти на більш сучасні технології мовлення.

3.3. Стан та проблеми місцевих ЗМІ

За даними Херсонської облдержадміністрації, в регіоні діють 12 телерадіоорганізацій, 40 онлайн-ових та близько 80 друкованих видань⁷⁴.

При цьому, за даними територіального управління міністерства юстиції, в області зареєстровано 306 друкованих ЗМІ (газети і журнали, станом на 07.11.2018)⁷⁵. Насправді, більшість із них не виходить або виходить нерегулярно (з причин відсутності фінансування або ж потреби у засновників і видавців), партійні видання «оживають» в час політичних кампаній.

За даними Державного реєстру суб'єктів інформаційної діяльності у сфері телебачення і радіомовлення у Херсонській області ліцензії Національної ради на мовлення мають такі **місцеві** телерадіоорганізації: НСТУ ПАТ (позивний «СКІФІЯ»), ТРК Херсон Плюс ТОВ (позивний «ХЕРСОН ПЛЮС»), Реал-Медіа ТОВ (позивний KRATU), Медіа Група Позитив ТОВ (позивний «ТВІЙ ПЛЮС»), ПП «Телерадіокомпанія ВТВ плюс» (позивний «ВТВ плюс»), ЯТБ (позивний ЯТБ). Ліцензії на мовлення в області також мають Чорноморська ТРК, Прямий, ICTV, 5 канал, Новий. В області також діють 12 операторів програмної послуги, що мають ліцензії Нацради з питань ТБ і радіомовлення

Головними радіомовниками у регіоні є мережеві радіостанції, що мовлять із Києва. Місцеві радіостанції з покриттям області майже відсутні. На частотах місцевих компаній мовлять мережеві станції, як приміром, на частотах херсонського ПП «Телерадіоорганізація БУЛАВА» мовить DJFM.

Друком виходять 3 обласних газети «Гривня», «Новий день» та «Вгору». Інші обласні інформаційні видання мають лише он-лайн версії

Більшість респондентів наголошували на **проблемі відсутності у регіоні рекламного ринку** та потреби великих економічних суб'єктів у інформаційному продукті. Низькі темпи економічного розвитку та специфічна економічна спеціалізація регіону мінімізує необхідність у активній рекламній діяльності, а відтак – і рекламних бюджетів. Це ускладнює виживання більшості ЗМІ стимулює процеси розвитку «джинси» та відтоку кваліфікованих журналістських кадрів у більш економічно привабливі регіони, передусім Київ.

На думку респондентів ключовий інформаційний вплив на редакційну політику місцевих ЗМІ здійснюється через політично вмотивовану підтримку медіа. У підсумку це впливає і на якість журналістики – **проблеми із дотримання професійної етики місцевими журналістами** підкреслили одразу декілька респондентів. Деякі видання отримують грантову підтримку, але на проектній основі, що не дозволяє забезпечити постійне функціонування.

Відсутність платоспроможного попиту також впливає на здатність місцевих ЗМІ виживати. Опитувані кореспондентами Центру журналістських розслідувань мешканці віддалених райцентрів кажуть, що довіряють херсонським газетам, однак не мають коштів на передплату. В кількох районах відзначено велику популярність спільнот у

⁷³ <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/955.pdf>

⁷⁴ <http://khoda.gov.ua/dovidnik-ogoloshennya/zasobi-masovo%25d1%2597-informaci%25d1%2597/>

⁷⁵ <http://justks.gov.ua/perelik-drukovanix-zasobiv-masovoyi-informaciyi-zareyestrovanih-golovnim-teritorialnim-upravlinnyam-yusticiyi-u-xersonskij-oblasti-9/>

соціальних мережах, кількість передплатників у яких в рази більша за тиражі місцевих «районів» («Подслухано Чаплинка», «Клуб Любителів Скадовська»). Примітно, що у цих районах відсутні онлайнві видання, які регулярно оновлюють новини.

Значною проблемою області, яка згадували всі співрозмовники УФСБ від журналістів до голови ОДА є **фізична недоступність окремих районів регіону**. Через відсутність якісних доріг та належного транспортного забезпечення сполучення навіть між сусідніми райцентрами та з обласним центром можна назвати критичним. Це відображається і на якості журналістських матеріалів, адже журналісти не можуть легко та швидко діставатися до віддалених районів, а, також, КПВВ на адмінмежі з Кримом. В результаті, матеріали, які з'являються, базуються на вторинних джерелах і далеко не завжди є точним відображенням подій.

Обмежені географія та тематика новин. Тематика новин найбільших ЗМІ регіону сконцентрована на обласному центрі, основними ньюзмейкерами є обласні чиновники та депутати, а також приїжджі політики, медіа-програми яких включають інтерв'ю місцевим ЗМІ (як правило, платні). Про події у віддалених районах та проблеми людей, які там мешкають, із найбільших херсонських ЗМІ дізнатись проблематично.

Частково це пояснюється тим, що третина населення області мешкає у Херсоні. Однак основна причина тематичної «централізації» – відсутність у «обласних» медіа кореспондентів у регіонах та відсутність коштів на відрядження. Як правило, херсонські телевізійники потрапляють у інші міста та райони, коли їх «везуть» для висвітлення своєї діяльності керівники ОДА, депутати чи бізнесмени.

У Херсоні наразі є лише три корпункти національних телеканалів – Newsone, 1+1 та 5 каналу, контент для програм Суспільного поставляє його філія – «Скіфія», тож новин із Херсонщини у інформаційному полі країни небагато і їхня тематика, як правило, стосується резонансних подій. Свого кореспондента в області має і державна агенція «Укрінформ».

Попри близькість до Криму, кримська проблематика мало висвітлюється у херсонських ЗМІ, так само, як і події на Сході. Примітно, що тематика новин національного рівня також малопопулярна у херсонських журналістів, їх, як правило «доносять» політики у своїх заявах та замовних сюжетах і інтерв'ю, що, звісно, позбавляє інформацію достовірності.

Обмежена кількість джерел інформації. Більшість новин побудована на офіційних повідомленнях органів влади чи їхніх очільників, які подаються як правило без обробки та перевірки інформації журналістами. Це пов'язано не стільки з лояльністю до влади, стільки з обмеженими можливостями редакцій для створення власного оригінального контенту та низьким фаховим рівнем журналістів та редакторів. Стрічки новин провідних онлайнвих видань області на 50-70 відсотків складають саме «новини» з офіційних повідомлень. І це ще одна причина обмеження географії новин – прес-релізи продукують прес-служби обласних органів чи організацій, РДА та міськради розповсюджують інформацію лише у своєму регіоні, сайти оновлюються нерегулярно. Виключення – щодобові зведення поліції чи МНС, які враховують надзвичайні події по всій області, тому виникає відчуття великої кількості «поганих» новин з районів. Щоденні релізи Нацполіції та інших правоохоронних органів публікують усі ЗМІ, що призводить до тематичного перекося – значна частина новин стосується саме криміналу.

Дуже мало журналістів використовують у своїй роботі відкриті джерела інформації. Журналістські розслідування зустрічаються рідко (виняток – газета «Вгору», онлайн-видання «Мост», сайт радіо Куреш).

У ефірах херсонських телеканалів наразі відсутні дискусійні програми. Можливо ще й тому, що частина ТРК не можуть собі цього дозволити і з технічних причин – студійні майданчики більше двох учасників програми не вмощають).

«Джинса». За моніторингом Інституту масової інформації, найбільше матеріалів із ознаками реклами, які не мають відповідного маркування, публікуються у інтернет-виданнях Херсонщини, найменше – на телебаченні, що пояснюється розцінками: у онлайнових видань вони найдешевші.

3.4. Інтернет та соціальні мережі

Вплив соціальних мереж та інтернет-ЗМІ є неоднорідним через технологічні проблеми. Не всюди доступним є навіть простий мобільний зв'язок. Питання покриття окремих районів провайдерами послуг інтернет та операторами мобільного зв'язку вирішується із складнощами через низьку економічну привабливість таких районів. Разом з тим, доволі значна частка мешканців області отримують інформацію через інтернет. Так, згідно опитування, проведеного у липні 2018, щодня або декілька разів на тиждень інтернетом для пошуку новин користуються 41% мешканців Херсонщини⁷⁶.

Розширення доступу до мережі Інтернет у сільських населених пунктах області є одним із завдань місцевої влади⁷⁷. Управлінням транспорту та зв'язку обласної державної адміністрації разом з Херсонською філією ПАТ «Укртелеком», операторами мобільного зв'язку та операторами надання послуг Інтернет розробляється програма розвитку сфери зв'язку.

За отриманою під час дослідження інформацією, в інтернеті на мешканців Херсонської області орієнтовано понад 50 інтернет-видань, здатних впливати на громадську думку (найпопулярніші: «Херсонские вести», «Херсон онлайн», «Херсон Daily», «Kherson.net.ua», «Гривна», «Вгору», «Любимый Херсон», «Херсонці», «ПІК», «Українській південь», «Херсонські факти»). До ресурсів, які здійснюють найбільш помітний деструктивний вплив, можна віднести «Монитор Юг» (mnyug.com), «Новости Херсонщины» (kherson-news.info) та «Times.com.ua» (times.com.ua).

Неврегульованість правового статусу інтернет ЗМІ відбивається і на Херсонському медіа середовищі. Як підкреслює регіональний представник ІМІ у Херсонській області Сергій Нікітенко, крім неможливості забезпечити інтернет-журналістам права і гарантії, пов'язані з професійною журналістською діяльністю, також існує та використовується можливість появи в середовищі інтернет-ЗМІ видань, що своєю діяльністю (наприклад – робота з інформацією, що порушує основні права і свободи людини) дестабілізують роботу всього середовища інтернет-ЗМІ⁷⁸. Разом з тим, за інформацією СБУ, нові веб-ресурси, які потенційно можуть чинити негативний вплив в інтересах РФ, впродовж 2017-2018 років на Херсонщині не створювалися.

Незважаючи на запровадження економічних санкцій щодо окремих російських онлайн-сервісів, соціальні мережі залишаються найбільш динамічними складовими інформаційного простору (насамперед «Facebook», «ВКонтакте» і «Одноклассники»). Їх найвпливовіші групи інтегруються з однойменними сайтами і дублюють поширювані ними відомості («Типичный Херсон», «Замечательный Херсон» охоплюють понад 300 тис. осіб). Кількість зареєстрованих користувачів форумів досягає 40 тис.

У соцмережах існує понад 40 регіональних деструктивних груп (найбільш популярні: «#Стоп Майдан Херсон Область» – 4256 осіб, «СТОПМАЙДАН в УКРАИНЕ» (Херсонская НР-Новороссия) – 4146, «НОВОРОССИЯ Херсонская Народная Республика» – 2276, «ГЕОРГИЕВСКИЙ СОЮЗ ХЕРСОНА #Беркут #юговосток» – 1469, «00 «Гвардейский фронт» / Херсон #Антимайдан» – 1127). Деякі з них адмініструються з РФ та країн Європи.

⁷⁶ https://www.ndi.org/sites/default/files/July%202018%20SURVEY_PUBLIC_UKR_FINAL.pdf

⁷⁷ <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/955.pdf>

⁷⁸ <https://imi.org.ua/articles/problemi-reestratsiji-internet-zmi-hersonski-realiiji/>

Чисельність постійних відвідувачів наведених пабліків з числа мешканців області, за орієнтовними підрахунками, не перевищує декількох тисяч; спостерігається стала тенденція до зменшення їх кількості. Виникнення в соцмережах нових пабліків, спрямованих на згуртування проросійськи налаштованого населення, носить поодинокий характер; їх наповнення через незначний час зазвичай припиняється.

Ця діяльність не залишається поза увагою місцевих правоохоронних структур. Так, протягом 2014-2018 років Службою безпеки України було розслідувано низку злочинів, скоєних на Херсонщині, у тому числі і з використанням соціальних мереж. За результатами розслідувань:

1) В рамках КП № 22015230000000014 від 02.04.2015 чотирьох громадян України визнано винними у вчиненні злочинів, передбачених ч.1 ст.109 (Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), ч.1 ст.263 (Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами) КК України, які вступивши у змову з громадянином РФ зобов'язалися вчиняти дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (у т.ч. з використанням соціальних мереж), які полягали у розповсюдженні відповідних закликів в соціальних мережах, у створенні та координації незаконних груп, з метою забезпечення подальшої насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади.

2) В рамках КП № 22014230000000008 від 30.04.2014 громадянина України визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.109 КК України, який створив деструктивну спільноту в соцмережі «Вконтакте» з метою зміни конституційного ладу.

3) В рамках КП № 22017230000000008 від 22.07.2017 громадянку України визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст.110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) КК України. Особа створила та наповнювала деструктивну спільноту в соцмережі «Вконтакте», в якій розмістила повідомлення із закликами до зміни меж території або державного кордону України.

4) В межах № 220152300000000059 від 18.09.2015 громадянина України визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст.258-3 (Створення терористичної групи чи терористичної організації) КК України. Особа брала участь у збройному конфлікті на Донбасі проти ЗС України та наповнює деструктивні спільноти, в яких розміщуються тенденційні матеріали на шкоду державній безпеці України.

5) В межах № 220152300000000061 від 25.09.2015 громадянина України визнано винним у вчиненні злочину передбаченого ч. 2 ст. 260 (Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань) КК України. Останній брав участь у збройному конфлікті на Донбасі проти ЗС України.

Ще низка кримінальних проваджень знаходяться на стадії розслідування:

1) № 220182300000000018 від 23.04.2018 За фактом наповнення спільноти соцмережі «Вконтакте» та поширення в ній публікації деструктивного характеру (ч. 1 ст. 110 КК України);

2) № 220182300000000019 за фактом поширення мешканцем м. Херсона публікацій із закликами до зміни меж території України (ч. 1 ст. 110 КК України);

3) № 220182300000000003 від 06.03.2018 за фактом поширення мешканцями Херсонської області у соціальних мережах публічних закликів до зміни меж території України (ч. 2 ст. 110 КК України);

4) № 220152300000000014 від 02.04.2018 стосовно громадянина РФ – координатора сепаратистської мережі Херсонщини, яка пропагувала ідею створення т.зв. «ХНР» та «Новоросії» (ч. 1 ст. 258-3 ч. 1 ст. 109 КК України).

Регіональний вимір функціонування соціальних мереж ілюструє поширеність на Херсонщині глобального тренду Echo chambers, який полягає у тому, що суспільні групи у соціальних мережах розподіляються за інтересами/політичними вподобаннями та майже не стикаються зі спільнотами, які мають альтернативну точку зору на події. Наслідком стає замикання такої спільноти всередині себе, що призводить до поступової фрагментації суспільства та збільшує недовіру між різними групами в момент, коли віртуальний або реальний контакт між ними таки відбувається.

Слід підкреслити, що респонденти, опитані експертами УФБС, майже не згадували соціальні мережі, як джерело загроз в інформаційній сфері. У той час, як проблема деструктивного інформаційно-психологічного впливу, який може мати фізичні наслідки, з використанням саме соціальних мереж та інтернету стає все більш актуальною в Україні та світі, вона є не дуже актуалізованою на рівні Херсонської області. Загрозливими вважаються переважно антиукраїнські наративи та розповсюдження російської інтерпретації подій. Мобілізує та радикалізує потенціал соціальних мереж, а також, їх вплив на суспільство через особливості подачі та розповсюдження інформації згадується набагато рідше.

3.5. Комунікація з боку органів влади та їх співпраця із громадянським суспільством

Під час спілкування з експертами УФБС респонденти відзначали **неефективність комунікації влади із громадськістю**, особливо щодо важливих і складних **реформ**. Частина респондентів звертала увагу на те, що для багатьох державних структур комунікація так і не стала невід'ємною функцією здійснюваної ними діяльності, хоча наводилися і приклади ефективної комунікації з боку чиновників, що вийшли з журналістського середовища та розуміють його потреби. На місцевому рівні владні структури все ще покладаються на інформування, яке часто просто не діє. Причиною тому є те, що більше не працює ієрархічна система донесення інформації від ОДА через РДА на місцевий рівень, яка функціонувала за радянської влади. Використовувала дрогове мовлення і розвинену систему місцевої преси. Це створює простір для маніпулювання російськими та проросійськими ЗМІ, зокрема, такою важливою темою як децентралізація.

Частиною цієї проблеми стає **неспроможність багатьох органів влади комунікувати із населенням зрозумілою мовою** («простою мовою») – комунікування як таке майже не відбувається, заміщуючись інформуванням із використанням бюрократичної мови. Частково цю проблему намагаються вирішити окремі місцеві осередки профільних організацій, що створені донорським коштом (наприклад Центр розвитку місцевого самоврядування), однак цих зусиль недостатньо.

Серед громадянського суспільства існує думка, що місцеві органи влади комунікують свої надбання, тоді як проблеми замовчуються, і це у підсумку впливає на зріст невдоволення та недовіри населення до діяльності влади.

Гостро стоїть проблема **оперативності реагування** на кризові ситуації та розповсюдження недостовірних повідомлень, яка сьогодні є актуальною на лише для України та Херсонщини. Інформація, чутки розповсюджуються інформаційними ресурсами дуже швидко. ЗМІ надають пріоритет швидкості, а не якості інформації. На момент появи офіційного повідомлення чи спростування, недостовірні інформація вже стає надбанням жителів області.

Одна з головних особливостей регіону – статус прикордонних у 6 районів області. На території 3 із них розміщені контрольно-пропускні пункти в'їзду /виїзду в/із території АР Крим, діяльність яких забезпечують кілька державних відомств ДПСУ, ДФС, Національна поліція та СБУ. За словами журналістів, практика роботи з цими відомствами щодо отримання інформації із «кордону» упродовж 4 років показує

надмірну централізацію: речники та й очільники главків чи управлінь надають інформацію тільки після узгодження із «центром», інколи процедура отримання інформації затягується на добу і більше. В результаті інформаційний простір займають повідомлення російських ЗМІ, блискавично зрежисовані у потрібному фокусі.

Дуже яскраво це демонструє ситуація із отриманням інформації щодо звільнення одеських рибалок, утримуваних у Криму після захоплення, яке російські ЗМІ подали (разом з відео) як обмін на рибалок із Керчі (судно «Норд»). Низка топових українських видань та телеканалів подала новину як обмін українських рибалок на російських, хоча і ті й ті – громадяни України. Лише через добу ДПСУ роз'яснило ситуацію – ніякого обміну не було. Але вкотре була продемонстрована дуже злагоджена робота кількох російських відомств і мовчання у відповідь українських.

Втім, на загал найбільше якісної інформації надається саме Державною прикордонною службою, в тому числі – це онлайн ресурси: камери спостереження на КПВВ «Каланчак», «Чаплинка» і «Чонгар», відео з яких подається на сайті ДПСУ (розділ кордон онлайн). Практика роботи з інформацією щодо ситуації на КПВВ та на межі з Кримом показує, що доцільним було б створення **окремого сайту** Азово-Чорноморського регіонального управління **ДПСУ** (Херсонський та Бердянський прикордонні загони), який би більш оперативно та детально інформував потенційну аудиторію – мешканців окупованого Криму, ВПО, які відвідують Крим та мешканців прикордонних районів Херсонщини.

Більш відкритою для комунікації із цільовими аудиторіями мала б бути робота ГУ СБУ та ГУ МВС і АР Крим і Севастополі, і не тільки для покращення інформування громадськості.

Одне з питань яке було поставлено всім респондентам стосувалось їхньої співпраці із іншими суб'єктами в регіоні. Загалом державні органи констатували наявність ефективної співпраці із іншими державними структурами, але здебільшого в межах тих питань, які відносяться до сфери відповідальності конкретного відомства. Поширені **проблеми міжвідомчої конкуренції чи небажання співпрацювати на центральному рівні є менш актуальними на рівні регіону**. Водночас це не означає що таких проблем немає взагалі (особливо коли це стосується спільних завдань двох чи більше відомств), але мають вони здебільшого міжособистісний характер і на практичну співпрацю суттєвого впливу не справляють.

Так само на думку державних органів у них не існує значних проблем у взаємодії із недержавними учасниками – ЗМІ та НУО регіону. Цьому сприяє ротація робочої сили (окремі співробітники державних органів в минулому працювали у місцевих ЗМІ чи добре знають їх особисто) та переважною мірою позитивний досвід спілкування. Водночас слід відмітити, що майже в жодному випадку державні структури не вказували на інтернет-ЗМІ чи блогерів як на такі, з якими налагоджено постійний та ефективний контакт. Основний акцент зроблено на більш традиційні ЗМІ (місцеві телеканали «Скіфія», «ВТВ», «Херсон+»). Разом з тим, відмічались певні розходження між органами державної влади та Херсонською філією суспільного мовника «Скіфія» у питаннях висвітлення дій державної влади та протидії ворожій пропаганді.

Понад те, окремі респонденти (з числа представників державних структур) наголошували, що на їх думку місцеві ГО характеризуються високим рівнем конфліктності (малось на увазі, що часто вони долучаються до протестних дій, не будучи до кінця обізнаними щодо предмету протесту і не бажаючи спрямовувати протест у конструктивне русло). Водночас регіональна влада здійснює окремі спроби залучити громадянське суспільство до вирішення інформаційних проблем регіону. Так, розпорядженням Херсонської обласної державної адміністрації 07.04.2016 N 248 було створено Раду інформаційної безпеки Херсонської області⁷⁹.

⁷⁹ <http://document.ua/pro-stvorennja-radi-informacii-noyi-bezpeki-hersonskoyi-oblas-doc273623.html>; Водночас громадськість відмічає низьку активність діяльність цієї Ради.

З боку неурядових структур ключовою проблемою визнавалась неготовність державних структур швидко та ефективно взаємодіяти зі ЗМІ та ГО. Підкреслювалось, що в діяльності прес-служб багатьох державних інституцій **помітним є вплив не стільки професійно-об'єктивних чинників, скільки особистісних** (у разі негативних матеріалів ЗМІ окремі прес-служби можуть демонстративно ігнорувати журналіста, не давати йому доступ до актуальної інформації, не запрошувати на події). Відмічалось, що найбільш складною є співпраця з інформаційними підрозділами структур сектору безпеки і оборони. Позитивним виключенням всі респонденти (як з недержавних, так і державних структур) називали Державну прикордонну службу України, чия прес-служба працює оперативно та ефективно.

3.6. Медіа-мапа прикордоння з Кримом⁸⁰

У шести районах Херсонської області, які мають статус прикордонних відсутні локальні теле- і радіокомпанії. Останні міська телекомпанія «Обрій» у Скадовську та провідне радіо у Голій Пристані припинили мовлення у 2017 році через непродовження ліцензій (причина - неподання Нацраді з питань телебачення та радіомовлення повного пакету документів, що, на нашу думку, пов'язано із незацікавленістю органу власника у подальшому фінансуванні компаній). Замість телеканалу «Обрій» на його частоті мовить регіональний канал «KRATU».

Позитивним результатом 2018 року можна вважати створення у рамках проекту «Мовлення громад» локальної радіостанції «Рикове» (Генічеський район).

На загал, медіа-ландшафт прикордонних районів дуже бідний. Регулярні за виходом друковані видання – переважно районні газети, які перебувають у процесі роздержавлення без будь-яких гарантій на виживання. Проблему становить не лише брак фінансування, а й низька конкурентоспроможність журналістів, які тут працюють. Більшість – це люди середнього та перед / або й пенсійного віку, які не мають мотивації до змін у житті, не прагнуть до навчання сучасним методам збору та подачі інформації. Опитування редакторів показало, що головне для них – зберегти фінансування від РДА чи місцевого органу самоврядування для «висвітлення їхньої діяльності», а не знайти нову «форму життя».

Генічеський район. Особливістю району є наявність мовлення кількох телерадіоорганізацій, цільова аудиторія яких – мешканці окупованого Криму: «Радіо Майдан», радіо «Хайят», «Радіо Крим Реалії», та телеканали ТРК Чорноморська та АТР. Але місцеві мешканці районів прикордоння поки що не є для них навіть вторинною аудиторією – у регіоні немає власкорів цих ТРК, які б виробляли новини херсонської тематики.

У Херсонській області мешкає близько 10 тисяч кримських татар, до 90% з них – у Генічеському районі. Частково їх потреби у отриманні інформації рідною мовою забезпечуються саме завдяки мовленню на Крим радіо Майдан та радіо Хайят.

Місцеві новини тут можна дізнатися з газет «Приазовська Правда» та «Вісник Приазов'я Плюс». Остання має найбільший наклад в районі – 6 тисяч примірників. Більшість генічан новини читають на сайті «Новый Визит», що є спадкоємцем місцевої ТРК, закритої ще у 2011 році. Матеріали як в газетах, так і в інтернеті подаються переважно російською мовою. Найпопулярнішим є інтернет-видання «Новий візит», що виробляє й відео-контент. Це видання має найбільшу відвідуваність у всьому регіоні та довіру через незалежну редакційну політику. Однак із наближенням виборів тут почастишали матеріали з ознаками рекламних (замовних), але не маркованих відповідно до закону.

⁸⁰ <http://bit.do/eJiAk>

Новотроїцький район. Регулярно виходить одне ЗМІ – україномовна районна газета «Трудова слава». Дуже відома, оскільки вона є найприбутковішою районною газетою в Україні (дохід до 1,5 млн грн на рік). Це тижневик, 20 шпальт із накладом до 5,5 тис. примірників. В редакції працює три кореспонденти. Мають контракти з районною радою та адміністрацією для висвітлення їх діяльності.

Скадовський район. Місцева комунальна ТРК «Обрій» припинила мовлення у 2017 році через невчасне подання повного пакету документів до Національної ради з питань телебачення та радіомовлення. У районі зареєстровані дві місцеві газети: «Чорноморець» та «Скадовська палітра». Остання хоч і має ліцензію, як друковане видання та, фактично, існує лише в інтернеті. Отже, єдиним офіційно зареєстрованим ЗМІ в Скадовську є газета «Чорноморець», що наразі проходить процес реорганізації з комунального в приватне підприємство. Найпопулярнішими серед жителів району є новини, що публікуються у соціальних мережах. Багато з опитаних нами скадовчан новини читають у закритій спільноті мережі Facebook «Скадовські новини»⁸¹.

Каланчацький район. Фактично має лише одне друковане ЗМІ, що виходять регулярно, – районна газета «Слава праці». Інтернет-видання «Южные вести» подає новини двома мовами вперемішку, агрегуючи їх з видань чотирьох районів і має розділи Каланчак, Гола Пристань, Олешки, Скадовськ.

Чаплинський район. Подібна картина: єдине видання – україномовна районна газета «Голос Таврії». Вона не має електронної версії. Однак поширює у мережі свої матеріали на сторінці у Facebook⁸², яка має більше 2,2 тис. фолловерів.

У прикордонному регіоні також зареєстровані **партійні видання ВО «Батьківщина» та КПУ**, але наразі не виходять, і раніше мали «сезонний» характер – активізуються у період політичних кампаній, тобто під час виборів. Регулярно оновлює новини лише інтернет-видання «Новини Голої пристані»⁸³, яке адмініструє Катерина Науменко, голова районної організації політичної партії «Народний фронт». Сайт не позиціонує себе як партійний, однак кількість публікацій про діяльність Народного фронту та його лідерів не залишає сумнівів.

3.7. Інформування мешканців окупованих територій

Після окупації Криму в 2014 році на півдні Херсонщини залишилися лише три українські радіостанції, які мовили в Генічеську⁸⁴. Відновлення мовлення стало пріоритетним напрямком політики у цьому регіоні. З лютого 2017 року Чонгарська вежа почала ретрансляцію сигналу українських мовників на території півострова. Програми «Українського радіо» стали доступні кримчанам на частоті 100,7 FM, а «Meudan» на частоті 101,4 та 90,8 FM. Загалом, відмічається, що у заповненні ефіру прикордонних з Кримом районів в останні 2 роки відбулись кардинальні зміни. На сьогодні мовлення на прикордонні і на Крим ведуть:

- Генічеськ: «Армія FM», «Херсон ФМ», «Радіо Meudan», «Русское Радио — Україна», «Ретро ФМ», «Хіт FM», Power FM, Kiss FM, «Радіо Рокс — Україна»;
- Чонгар (мовлення на територію Криму): «Армія FM», «UA: Українське радіо», «Радіо НВ», «Радіо Крим. Реалії», «Радіо Meudan», «Радіо Хаят», «Херсон ФМ»;
- Чаплинка (мовлення на територію Криму): «Радіо НВ», «Армія FM», «Радіо Крим. Реалії», «Радіо Meudan», «Радіо Хаят», «UA: Радіо Культура»;

⁸¹ <https://www.facebook.com/groups/1713890978883854/>

⁸² <https://www.facebook.com/profile.php?id=100010688715031>

⁸³ <http://gopri.in.ua>

<https://www.facebook.com/gopri.in.ua/>

⁸⁴ <https://www.facebook.com/kostynskyi/photos/a.517105662102683/517104965436086/?type=3&theater>

- Скадовськ: «Армія FM», «Хіт FM»;
- Лазурне: «Радіо Meydan»;
- Новотроїцьке: «Радіо Meydan»;
- Рикове «Говорить Рикове»

Неефективними називаються спроби використання КПВВ для інформування кримчан, що в'їжджають на територію України⁸⁵. Акцентується увага на тому, що вжиті заходи (у т.ч. побудова сервісних центрів, кафе, кімнат відпочинку) не справляють бажаного ефекту через специфічність потреб та мети осіб, які перетинають адміністративний кордон⁸⁶.

3.8. Роль МІП та очікування від нього в регіональному контексті

Загалом респонденти відмічали, що на даному етапі присутність МІП у регіоні майже не відчувається. Поточні контакти окремих державних інституцій із представниками МІП характеризувалися як важливі, але здебільшого ситуативні. Це опосередковано підтверджує і той факт, що жодний з опитаних не вказав на будь-які проблеми у взаємодії із МІП ані на нормативно-правовому рівні, ані на практичному.

При цьому майже всі наголошували на необхідності приділення більшої уваги до інформаційного простору Херсонської області (демонструючи обізнаність із поточними проектами МІП в регіоні. Наприклад можна було почути позитивні відгуки про концерт «Твоя країна FEST» у Генічеську та про поширення інформаційних пам'яток для мешканців окупованих та прилеглих до Криму територій з приводу аварії на заводі «Титан» у Армянську).

Респонденти очікують від МІП:

- 1) появу додаткових коштів в регіоні, що можуть бути спрямовані на інформаційне протиборство з РФ;
- 2) ключові меседжі щодо державної політики, координацію інформаційної політики в регіоні (фактично формування та реалізація політики єдиного голосу);
- 3) контент (наприклад або вироблену міністерством соціальну рекламу, або сприяння поширенню актуальної соціальної реклами виробленої іншими учасниками процесу), який в подальшому буде використовуватися медіа регіону;
- 4) проведення інформаційних кампаній;
- 5) організація та проведення на Херсонщині виставок суспільно-політичного та соціального характеру, що відбуваються у Києві та інших великих містах;
- 6) проведення систематичних тренінгів як для журналістів, так і для органів державної влади з актуальних проблем у т.ч. інформаційних воїн, медіа грамотності;
- 7) реалізацію програм підтримки місцевих ЗМІ, зокрема це стосується підвищення якості журналістики, створення сайтів для місцевих газет (які у друкованому форматі майже зникли, але можуть мати вплив за допомогою інтернет-представництва);
- 8) постійну присутність представника МІП в регіоні, його інформаційну активність, у т.ч. взаємодію з місцевими блогерами.

Важливим питанням, яке турбувало респондентів була практична діяльність МІП не лише на рівні м.Херсон, але й у віддалених районах, наприклад у Генічеську,

⁸⁵ Близько 100 тис. осіб щорічно.

⁸⁶ На противагу мешканцям Донбасу, які перетинають кордон переважно для задоволення базових потреб (зняття готівки в банкоматах, купівля продуктів харчування тощо), мешканці Криму задовольняють потреби іншого рівня – оформлюють біометричні паспорти, користуються іншими послугами, що надає держава.

де зберігаються проблеми включеності інформаційного простору району у загальноукраїнський інформаційний простір.

Зверталась увага на необхідність створення інформаційного порталу для кримчан (з особливим акцентом на питання освіти, державних послуг).

ВИСНОВКИ

1. Формування державної політики в інформаційній сфері відбувається в умовах значних змін як в самій сфері регулювання, так і в інших сферах суспільного життя. Перед Україною постали виклики, спричинені окупацією Кримського півострова та російською військовою агресією на сході, необхідністю реформувати та оптимізувати адміністративно-територіальну організацію влади, проводити реформи, створювати умови для розвитку громадянського суспільства та згуртовувати націю, частково розділену подіями Революції гідності та російським інформаційно-психологічним впливом.
2. Як впливає з аналізу нормативно-правових актів, прийнятих після 2014 року, українська держава відповіла на виклики в інформаційній сфері зменшення можливостей впливу з боку країни-агресора шляхом обмеження каналів комунікації та деструктивного впливу, а також заходами, спрямованими на реформування та розбудову власного інформаційного простору та наповнення його українським контентом.
3. На Херсонщині пріоритетом розвитку інформаційного простору стали відновлення українського мовлення, зруйнованого через незаконне привласнення окупантами телерадіовежі в Красноперекопську (АРК), розбудова мережі українського телевізійного та місцевого українського радіомовлення, перехід на цифрове мовлення з врахуванням особливостей регіону.
4. Вплив російської пропаганди залишається відчутним на території Херсонської області. Це зумовлено сукупністю чинників: легкодоступним мовленням супутникових російських телеканалів та станом справ в місцевих ЗМІ, традиційними політичними вподобаннями мешканців регіону, станом розвитку громадянського суспільства, а, також поточною ситуацією в економіці та політиці регіону.
5. Переважна більшість респондентів бачать вирішення проблеми російського впливу у придушенні російського супутникового мовлення на території області. Запровадження такої політики не є однозначним з точки зору міжнародного права, вимагає фінансово-технічного обґрунтування та внесення змін українського законодавства, які, серед іншого, мають визначити державний орган, відповідальний за вживання відповідних заходів.
6. Більшість співбесідників УФС зазначали, що базовою проблемою є відсутність чітко артикульованої інформаційної стратегії регіону як щодо самого регіону, так і щодо його включеності у більш широку загальноукраїнську інформаційну стратегію. Це уможливорює висновок, що або респонденти є не поінформованими стосовно затвердження Програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2017 - 2020 роки, або не розглядають дану програму як документ, що містить відповідні дороговкази.
7. В умовах високої актуальності питань, пов'язаних з інформаційною політикою, в Херсонській обласній раді відсутня постійна комісія, яка б займалася ними. Фактично відповідні рішення ухвалюються Постійною комісією з питань міжнаціональних відносин, культури, науки, освіти, молодіжної політики, фізичної культури та спорту, курортно-туристичної діяльності. Проте ні в її назві, ні у тексті Регламенту облради в частині щодо функцій і повноважень цієї постійної комісії не має жодного згадування завдань в інформаційній сфері.
8. Формування політики в інформаційній сфері за нових умов потребує стратегічних підходів та тісної співпраці між громадянським суспільством

- та органами влади. Розуміння нових загроз та шляхів їх подолання тільки формується не лише в Україні, а і за її межами. Залучення громадянського суспільства до розробки державних програм на регіональному рівні, підвищення обізнаності учасників цього процесу із новітніми викликами, координація з центральним рівнем прийняття рішень на сьогодні є важливими.
9. Якісні комунікації між органами державної влади та неурядовими організаціями залишаються основою формування довіри між державними та недержавними суб'єктами та є фундаментом на якому будується суспільно-політична стабільність.
 10. Розвиток здатності органів влади до взаємодії у процесі вироблення меседжів, оперативність у повідомленні актуальної інформації або спростуванні недостовірних відомостей, донесення інформації до мешканців області простою та зрозумілою мовою сприятимуть укріпленню довіри та стабільності.
 11. Громадянське суспільство області після Революції гідності проявляє більшу активність, але його розвиток є нерівномірним, вплив подекуди неоднозначним та залежить від наявності ресурсів. Наявність публічного простору, де могли б розміщуватися громадські організації та відбуватися суспільно-значущі події та дискусії, стало б важливим внеском у підтримку та розвиток громадянського суспільства.
 12. Мешканці регіону відчують недостатню увагу з боку центральних ЗМІ та влади. Це частково обумовлено важким доступом, частково відсутністю значних подій, які могли б стати цікавими великій аудиторії. Проведення культурно-мистецьких заходів, візити посадовців, залучення преси з інших регіонів для висвітлення процесів в області, запрошення журналістів центральних ЗМІ на відкриття курортного сезону, можуть стати тими заходами, які зменшать таке відчуття та сприятимуть формуванню у мешканців віддалених частин області відчуття належності до України. Такий самий ефект може мати розвиток інтернету та мобільного зв'язку.
 13. Ситуація в місцевих ЗМІ та їх здатність задовольнити інформаційні потреби місцевих мешканців є вкрай незадовільною. Разом з тим, зникнення місцевої преси під впливом новітніх технологій не є феноменом унікальним для України та потребує більш детального дослідження та пошуку джерел стабільного фінансування для незалежної місцевої преси.
 14. Питання дезінформації та деструктивного інформаційно-психологічного впливу в регіоні обговорюється переважно в контексті російського телевізійного мовлення та використання інтернет-ЗМІ. Органи безпеки притягають до відповідальності порушників українського законодавства, що здійснюють протиправну діяльність з використанням соціальних мереж. Разом з тим, вплив соціальних мереж як таких не є достатньо усвідомленим.
 15. Особливістю Херсонщини є розташування на її території КПВВ на адміністративною межею з тимчасово окупованим Кримом. Особи, що перетинають лінію адміністративного розмежування через КПВВ потребують більш адресного та якісного інформування з питань надання державних послуг на контрольованих територіях, порядку доступу до соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я тощо). Водночас, через особливості інформаційних потреб осіб, які проходять КПВВ це не може бути ефективно забезпечено наглядною агітацією на самих пунктах перетину. Отже, потрібні інші методи.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. **Кабінету Міністрів України** доцільно опрацювати питання розгортання системи вибіркового блокування антиукраїнського телерадіомовлення в Херсонській області, що здійснюється з тимчасово окупованої території АР Крим. З цією метою:
 - i. розробити техніко-економічне обґрунтування вказаного проекту та здійснити відповідні розрахунки;
 - ii. підготувати та внести у встановленому порядку на розгляд ВР України пропозиції щодо змін до законодавства з метою визначення юридичної процедури такого блокування, а також уповноваженого державного органу для здійснення такої діяльності.
2. **Херсонській обласній державній адміністрації** із залученням **Міністерства освіти та науки України, Міністерства інформаційної політики, громадських організацій** доцільно опрацювати питання поширення на всі школи області всеукраїнського експерименту із медіаосвіти на 2017–2022 роки - «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику».
3. **Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України** варто звернутись до Міжнародного Союзу Електрозв'язку щодо визнання незаконним процесу розбудови об'єктів наземної телерадіомережі та подальшої експлуатації суб'єктами РФ радіочастотного ресурсу на ТОТ АР Крим та м. Севастополя.
4. **Херсонській обласній державній адміністрації** із залученням **місцевих органів влади, Міністерства інформаційної політики України, Національного інституту стратегічних досліджень, громадських організацій** доцільно розробити Комунікативну стратегію Херсонської області.
5. **Херсонській обласній державній адміністрації** із залученням **місцевих органів влади**, за методичної та практичної допомоги **Міністерства інформаційної політики України** варто опрацювати можливість створення регіональної платформи «Єдиного голосу» на базі Херсонської ОДА.
6. **Херсонській обласній державній адміністрації, іншим місцевим органам влади** із залученням **Міністерства інформаційної політики України, Управління інформаційної політики Херсонської обласної державної адміністрації, громадських організацій** доцільно передбачити підвищення кваліфікацій співробітників, які відповідають за реалізацію інформаційної політики, здійснення комунікацій тощо.
7. **Херсонській обласній державній адміністрації** спільно з **Міністерством інформаційної політики України** варто спланувати проведення заходів із залученням журналістів національних ЗМІ (наприклад, прес-тури на відкриття туристичного сезону).
8. **Херсонській обласній державній адміністрації** спільно з **Міністерством інформаційної політики України, Національною комісією що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації** доцільно активізувати взаємодію з національними та місцевими операторами (провайдерами) телекомунікацій з метою:
 - i. забезпечення якомога більш широкого покриття території області стільниковим зв'язком стандарту 4G;
 - ii. забезпечення населення області (насамперед районів прилеглих до адміністративного кордону з АР Крим) доступними пакетними послугами (Інтернет + IPTV);
 - iii. розширення кабельних мереж;

9. **Міністерству інформаційної політики України** спільно з **Національною комісією що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Херсонською обласною державною адміністрацією** доцільно опрацювати питання використання СМС-інформування для доведення суспільно значимої інформації для осіб які перебувають поблизу КПВВ, через які здійснюється перетин лінії адміністративного розмежування з ТОВ АР Крим.
10. **Міністерству інформаційної політики України** спільно з **Херсонською обласною державною адміністрацією**, з метою більш інтенсивного представлення тематики Херсонської області на загальноукраїнських телеканалах варто передбачити виробництво та розміщення відповідного контенту.
11. **Міністерству інформаційної політики України** спільно з **Херсонською обласною державною адміністрацією** варто опрацювати питання започаткування пілотного проекту з грантової підтримки місцевих журналістів, (теле-, радіо-, інтернет чи друкована преса), що пишуть на соціально значущі теми які є важливими для цілей загальнонаціональної єдності та роз'яснення ключових напрямків державної політики – європейська інтеграція, освітня, медична, аграрна, адміністративна реформи тощо.
12. **Міністерству інформаційної політики** спільно з **Херсонською обласною державною адміністрацією** варто розглянути можливість створення цільових грантових проектів підтримки регіональних нових медіа (публічних соціальних платформ, інтернет-ресурсів).
13. **Міністерству інформаційної політики** спільно з **Херсонською обласною державною адміністрацією** доцільно створити регіональний інформаційний хаб з метою матеріально-технічної підтримки активностей місцевих інформаційних ГО та як платформу, на базі якої міг би вибудовуватись діалог між місцевою владою та неурядовим сектором. Зазначений Хаб може створюватись як ГО, як елемент регіонального представництва МІП, або як філія ІА Укрінформ.
14. **Херсонській обласній державній адміністрації** спільно з **Міністерством інформаційної політики України** варто розробити та впровадити програми обміну журналістів різних регіонів, стимулюючи їх писати про проблеми інших українських регіонів української держави для власних ЗМІ.
15. **Міністерству інформаційної політики України** спільно з **Національною радою з питань телебачення та радіомовлення, Херсонською обласною державною адміністрацією** доцільно розробити програми підтримки розвитку мовлення громад.
16. **Міністерству інформаційної політики України** разом з **Міністерством культури України** варто сприяти проведенню на території області культурно-масових заходів (кінопокази, фестивалі, концерти), із акцентом на південні райони області. Останнє обумовлюється можливістю додаткового залучення на ці заходи мешканців Криму та їх поступової інформаційної (культурної) реінтеграції до інформаційного (культурного) простору України.
17. **Міністерству інформаційної політики, Херсонській обласній державній адміністрації** з метою протидії російській пропаганді та спеціальним інформаційним операціям доцільно:
 - i. налагодити постійний моніторинг херсонських ЗМІ з метою виявлення ознак спеціальних інформаційних операцій чи іншого цілеспрямованого деструктивного впливу;
 - ii. розробити та впровадити механізм оперативного спростування фейкових новин чи викриття інформаційних спецоперацій, з подальшим донесенням такої інформації до широкої аудиторії;

ДОДАТОК 1.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ГОЛОВИ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

27.04.2015 № 256

Про проект програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2015 – 2016 роки

Відповідно до Законів України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про видавничу справу», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Указів Президента України від 19 червня 2013 року № 336/2013 «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні», від 01 травня 2014 року № 449/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України», керуючись статтею 6, пунктом 1 частини першої статті 39, частиною першою статті 41 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»:

1. Схвалити проект програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2015 – 2016 роки, що додається.

2. Департаменту з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації:

2.1. Забезпечити підготовку відповідного пакета документів щодо проекту програми, схваленого цим розпорядженням, для винесення його на розгляд обласної ради.

2.2. Підготувати в установленому порядку матеріали щодо зняття з контролю виконання програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2012 – 2016 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 10 травня 2012 року № 477 (зі змінами).

3. Районним державним адміністраціям, міськвиконкомам міст обласного значення після затвердження обласною радою програми, зазначеної в пункті 1 цього розпорядження, в межах компетенції сприяти реалізації передбачених нею заходів.

4. Контроль за виконанням цього розпорядження залишаю за собою.

Голова обласної
державної адміністрації

А.С.Путілов

СХВАЛЕНО

Розпорядження голови
обласної державної адміністрації
27.04.2015 № 256

ПРОГРАМА
розвитку інформаційного простору Херсонської області на
2015 - 2016 роки
(проект)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.	Ініціатор розроблення програми	Обласна державна адміністрація
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення програми	Закони України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Укази Президента України від 19 червня 2013 року № 336/2013 «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні», від 01 травня 2014 року № 449/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України»
3.	Розробник програми	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації
4.	Співрозробники програми	Громадська рада при обласній державній адміністрації, постійна комісія обласної ради з питань науки, освіти, культури, молоді, спорту та взаємодії із засобами масової інформації, громадська організація «Український незалежний центр політичних досліджень»
5.	Відповідальний виконавець програми	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації

6.	Учасники програми	Структурні підрозділи обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми, обласна організація Національної спілки письменників України
7.	Терміни реалізації програми	2015 – 2016 роки
8.	Перелік місцевих бюджетів, які беруть участь у виконанні програми	Обласний
9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, усього	2 428 000 грн
	у тому числі бюджетних коштів	2 428 000 грн
	з них коштів обласного бюджету	2 428 000 грн
10.	Основні джерела фінансування програми	Фінансування здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету

Програма розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2015 – 2016 роки (далі – Програма) розроблена відповідно до таких законодавчих та нормативно-правових актів:

- Законів України «Про інформацію», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про доступ до публічної інформації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про видавничу справу»;

- Указів Президента України від 31 липня 2000 року № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», від 01 серпня 2002 року № 683/2002 «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади», від 20 жовтня 2005 року № 1497/2005 «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій», від 19 червня 2013 року № 336/2013 «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні», від 01 травня 2014 року № 449/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України»;

- постанов Кабінету Міністрів України від 04 січня 2002 року № 3 «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», від 24 лютого 2003 року № 208 «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

I. Розвиток інформаційного простору Херсонської області

XXI сторіччя характеризується переходом людства до постіндустріального або інформаційного суспільства («суспільство знань»), яке є новим шаблоном соціально-економічного розвитку, де знання й інформаційно-комунікаційні технології стрімко змінюють характер життя.

Уперше в історії розвитку цивілізації саме інформаційно-комунікаційні технології

стають важелями впливу на фінансово-економічні та політичні процеси і починають формувати наукові, освітні, поведінкові та загалом світоглядні стандарти.

Цей етап розвитку характеризується поєднанням двох протилежних тенденцій. З одного боку, в результаті глобалізації інформаційного ринку певні події стають об'єктом підвищеної уваги та активно нав'язуються великим масам населення, оскільки переважна їх більшість є пасивними споживачами. З іншого, інформаційні послуги диверсифікуються за регіональними та змістовними ознаками, зростає частка інтерактивних послуг, внаслідок чого у споживача виникає можливість стати більш вільним та обирати інформацію на свій смак. Монополія на інформацію зникає і з'являється унікальний шанс, за умови чіткої регіональної інформаційної стратегії, сформувати, з одного боку (в рамках області), єдиний простір духовної єдності, а з іншого (у світовому співтоваристві) – певні уявлення про регіон в цілому та про його галузі зокрема, у тому числі туристичні та інвестиційні можливості.

Слід усвідомити, що сьогодні суспільство є або споживачем нав'язаних інформаційних уявлень, або творцем власного інформаційного всесвіту, який неодмінно стає реальністю для інших співтовариств. Інструмент при цьому один - інформаційно-комунікаційні технології.

Нинішню добу недаремно називають інформаційною, тому для успішної життєдіяльності сучасна людина не може залишатися осторонь інформаційних потоків. Величезна кількість різноманітної інформації призводить до того, що можна потонути в інформаційному потоці. До того ж існує ризик повірити неправдивій інформації. Отже, на сьогодні виникла потреба в захисті інформаційного простору від зовнішньої агресії та маніпулювання суспільною свідомістю, враховуючи, що громада сприймає, а державний орган надає їй необхідну інформацію. Це шлях роз'яснень, поширення інформації з достовірних джерел.

Сьогодні в Україні гостро стоїть питання інформаційної війни. Реалізація даної Програми спрямована у тому числі на якісне інформування населення з метою набуття конкурентноздатної переваги над супротивником. Важливими у цьому питанні є збір тактичної інформації, безпека власних та регіональних інформаційних ресурсів, поширення правдивих відомостей та спростування дезінформації.

На теперішній час в області простежується стійка тенденція до збільшення кількості засобів масової інформації різних форм власності: зареєстровано понад 600 друкованих видань, працюють 69 телерадіоорганізацій та понад 30 електронних ЗМІ (інформаційні агенції, сайти новин тощо). Однак при цьому відсутня чітка регіональна стратегія, яка б визначала вектор розвитку місцевих інформаційних технологій та регіональної індустрії інформації. Немає єдиного для всіх регіонального інформаційного «інтересу», який водночас капіталізує всю інформаційну інфраструктуру в стратегічні ресурси, а інформацію – у складову регіональної безпеки та запоруку заможної і конкурентоспроможної території.

В області зареєстровано 63 суб'єкти видавничої справи, які активно сприяють розвитку її інформаційного простору, з них 14 займаються підготовкою до випуску газетно-журнальної та книжкової продукції, 17 мають необхідну поліграфічну базу для їх випуску, 4 розповсюджують книжкову продукцію. Однак, враховуючи економічні фактори, простежується тенденція до скорочення накладів інформаційних та книжкових видань, зростає кількість суб'єктів видавничої справи, які припиняють видання книжок і перепрофілюються. Необхідність сприяння розвитку видавничої галузі області зокрема, а відтак і духовному зростанню суспільства потребує фінансової підтримки з обласного бюджету на видання творів місцевих авторів, на популяризацію вітчизняної книги та читання.

II. Мета та основні завдання Програми

Мета Програми – створення інформаційного простору для забезпечення захисту інтересів суспільства, дотримання державної політики в інформаційній та видавничій

сферах, гарантування безпеки для інформаційно-комунікаційної системи.

Основні завдання Програми:

1. Формування регіональної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства.
2. Розвиток інформаційної інфраструктури (технологій зв'язку і комунікацій) шляхом реалізації комплексу взаємопов'язаних проектів з пріоритетних напрямів побудови інформаційного суспільства.
3. Розв'язання соціально-економічних проблем на основі інформатизації усіх сфер життя.
4. Популяризація української книги шляхом використання найбільш ефективних форм і методів.

III. Механізм реалізації Програми

Програму передбачається реалізувати шляхом:

- створення якісно нового інформаційного і комунікаційного середовища регіонального масштабу;
- надання місцевим та всеукраїнським медіа-ресурсам різних форм власності достовірної інформації про події, що відбуваються в країні та Херсонській області, для запобігання поширенню інформаційної війни;
- розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та видавничої справи області;
- забезпечення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування засобами інформатизації та комп'ютеризації, передовими інформаційними технологіями;
- надання підтримки та залучення до реалізації заходів друкованих засобів масової інформації, суб'єктів видавничої справи, бібліотечних і навчальних закладів та творчої еліти області;
- започаткування на місцевому рівні виставково-ярмаркових заходів щодо презентації та реалізації книжкової продукції.

IV. Заходи щодо реалізації Програми та їх фінансове забезпечення

Основні заходи щодо реалізації Програми та обсяги їх фінансового забезпечення визначено у додатку.

Фінансування Програми передбачається здійснювати за рахунок обласного бюджету в межах можливостей його дохідної частини, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Головним розпорядником коштів обласного бюджету, спрямованих на фінансування Програми, є Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації.

V. Очікувані результати реалізації Програми

Програма має комплексний інноваційний характер і спрямована на активізацію процесу становлення основних засад інформаційного суспільства. Впровадження інформаційних технологій і систем зв'язку у виробництво, науку, державне управління та системи забезпечення життєдіяльності громадян сприятиме переходу області на якісно новий рівень розвитку. Слід враховувати, що роль чинників економічного розвитку (енергії, праці, капіталу тощо) поступово зменшується одночасно із зростанням ролі нематеріальних інвестицій - наукових знань та інформації у складній комбінації із системою освіти, професійною підготовкою фахівців, стилем управління, маркетингом інновацій та сферою формування правової свідомості громадян.

Також завдяки новітнім інформаційно-комунікаційним технологіям запроваджується якісно новий рівень взаємовідносин між територіальною громадою та місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування – механізм електронної демократії. Інформаційна система «Електронний Уряд» змінює саму природу влади, роблячи її більш прозорою і підконтрольною громадськості та створюючи сприятливі умови для розвитку бізнесу, поліпшення інвестиційного клімату, зростання економіки, а також забезпечує реальну участь громадян у політичних процесах.

Реалізація Програми сприятиме соціально-економічним зрушенням, захисту медіа-простору Херсонщини від інформаційної війни, зростанню її іміджу як території, де завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям запроваджуються процеси формування інформаційного всесвіту, який моделює реальність інших світових співтовариств, а також іміджу області як «читаючої», з великим культурним надбанням, створенню сприятливих умов для розвитку видавничої галузі та книгорозповсюдження.

Головне, що в умовах протидії інформаційній війні, яка ведеться сусідньою державою, реалізація заходів забезпечить:

- задоволення запитів мешканців області на правдиву інформацію;
- заповнення вакууму недостовірності та ідеологічно викривленого інформаційного супроводу подій в країні;
- сприятиме стимулюванню та залученню більш широкого кола журналістів до підготовки позитивних новин про перспективи України, реформи, які проводяться в державі та спрямовані на нову якість життя, нову якість суспільства.

Директор Департаменту з питань
внутрішньої та інформаційної
політики обласної державної адміністрації

Ф.І.Кокош

Додаток
до Програми

ЗАХОДИ
щодо реалізації програми розвитку інформаційного простору Херсонської області на 2015 – 2016 роки

з/п	Зміст заходу	Виконавці	Термін виконання	Обсяг фінансування, грн
1	2	3	4	5
	І. Формування регіональної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства (формування та реалізація чіткої регіональної інформаційної стратегії)			
1.	Координація дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, телерадіокомпаній, друкованих та електронних ЗМІ, громадських організацій, наукових закладів та громадськості для розвитку інформаційного суспільства		Постійно	-
1.1.	Регулярне проведення семінарів-нарад з керівниками засобів масової інформації	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	Постійно	-
1.2.	Забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників вищих навчальних закладів, які готують журналістські кадри		Постійно	-
1.3.	Проведення тематичних семінарів, тренінгів для підвищення професійного рівня місцевих журналістів		Постійно	-
2.	Забезпечення оперативного висвітлення діяльності Президента України, Прем'єр-міністра України, керівників центральних органів влади, голови обласної державної адміністрації та його заступників, керівництва інших місцевих органів виконавчої влади членів телерадіокомпанії, друкованих, електронні засоби масової інформації різних форм власності відповідно до укладених договорів	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	180 000 180 000

1	2	3	4	5
3.	Забезпечення оперативного висвітлення діяльності Президента України, Прем'єр-міністра України, керівників центральних органів влади, голови обласної державної адміністрації та його заступників, керівництва інших місцевих органів виконавчої влади через районні та міські друковані засоби масової інформації, співзасновниками яких є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, відповідно до укладених договорів	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	200 000 200 000
4.	Забезпечення оперативного інформування населення області щодо стратегії розвитку України в цілому та області зокрема, філософії запровадження реформ (як на рівні країни, так і на рівні регіону), соціально-економічного та суспільно-політичного життя, ходу реалізації національних та обласних програм через телерадіокомпанії, друковані, електронні засоби масової інформації різних форм власності відповідно до укладених договорів	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	100 000 100 000
5.	Забезпечення систематичного надання повної, об'єктивної, неупередженої інформації щодо діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, оперативного реагування на пропозиції, зауваження громадськості, висловлені у засобах масової інформації (в рамках виконання норм чинного законодавства України щодо питань свободи слова та прав громадян на отримання суспільно значущої інформації), через друковані засоби масової інформації різних форм власності відповідно до укладених договорів	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	185 000 185 000
	Всього за розділом I:			1 330 000
	У тому числі:			
			2015	665 000
			2016	665 000

1	2	3	4	5
	ІІ. Розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури шляхом реалізації комплексу взаємопов'язаних інноваційних проектів з пріоритетних напрямів побудови інформаційного суспільства			
1.	Модернізація та підтримка офіційних сайтів Херсонської обласної та районних державних адміністрацій з метою приведення їх у відповідність із сучасними стандартами інформаційного маркетингу.	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	50 000 50 000
2.	Створення нових стандартів у розробці і розповсюдженні інформаційно-презентаційних та іміджевих матеріалів про область (у готелях, ресторанах, музеях, на морських, річкових, авто- та залізничних вокзалах, АЗС, через служби таксі області, а поштовою – по всіх українських аеропортах, у пунктах перетину автомобільного транспорту на державному кордоні, в посольствах та консульствах України за кордоном)	Департаменти обласної державної адміністрації: з питань внутрішньої та інформаційної політики, економічного розвитку та торгівлі, зовнішньоекономічної діяльності, туризму та курортів, управління дорожньої інфраструктури, транспорту та зв'язку обласної державної адміністрації	2015 2016	25 000 25 000
3.	Започаткування нових традицій у внутрішній інформаційній політиці області, стимулювання серед вітчизняних ЗМІ попиту на «позитивні новини» про різні аспекти життя регіону в цілому та його конкретні галузі зокрема (у тому числі завдяки проведеному інформаційно-рекламних кампаній у засобах масової інформації регіонального на всеукраїнського рівнів і постійної роботи у соціальних мережах та на інтернет-форумах)	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	138 000 138 000
	Всього за розділом ІІ:			426 000
	у тому числі:		2015	213 000
			2016	213 000

1	2	3	4	5
	III. Розв'язання соціально-економічних проблем на основі інформатизації усіх сфер життя			
1.	Забезпечення різноманітної рекламно-презентаційної діяльності, спрямованої на інформаційний маркетинг області (у тому числі розвиток та підтримка інформаційних інтерактивних ресурсів, які презентують область по різних напрямках розвитку, та запровадження систематичних інформаційних розсилок з пропозиціями щодо туристичних, інвестиційних та інших можливостей регіону)	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	60 000 60 000
2.	Формування у вітчизняному і світовому інформаційному просторі сталого позитивного іміджу Херсонської області завдяки започаткуванню нових традицій у зовнішній інформаційній політиці області («позитивні новини» про різні аспекти життя регіону в цілому та його конкретні галузі зокрема, які розсилатимуться (з перекладом іноземними мовами) світовим ЗМІ як ілюстрація позитивних зрушень у розвитку Херсонської області та її презентація з привабливого і цікавого для інвестування боку)	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації	2015 2016	212 000 212 000
	Всього за розділом III:			
			2015	272 000
			2016	272 000
	IV. Популяризація української книги шляхом використання найбільш ефективних форм і методів			
1.	Забезпечення презентації творів місцевих авторів, інших українських видань на місцевих книжкових виставках і ярмарках в обласних та районних центрах, містах обласного і районного значення з метою поліпшення забезпечення населення вітчизняними книгами та популяризації української книжкової продукції. Сприяння в організації розповсюдження вітчизняної книжкової продукції у місцях масового відпочинку населення в літній період, у віддалених населених пунктах області	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації, управління обласної державної адміністрації: культури, освіти і науки, молоді та спорту, райдержадміністрації, міськвиконкоми за участю обласної організації Національної спілки письменників України	2015 2016	10 000 10 000

1	2	3	4	5
2.	Популяризація херсонської книги на всеукраїнському рівні шляхом підтримки і залучення до виставкових заходів суб'єктів видавничої справи області та місцевих авторів	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації, управління культури обласної державної адміністрації, за участю обласної організації Національної спілки письменників України	2015 2016	15 000 15 000
3.	Сприяння збільшенню випуску україномовних видань шляхом заохочення місцевих видавництв та видавничих організацій області до випуску наукової, технічної, суспільно-політичної, історичної, художньої літератури, соціально значущих видань місцевих авторів	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації, управління культури обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми, за участю обласної організації Національної спілки письменників України	2015 2016	39 000 39 000
	Всього за розділом IV:			128 000
			2015	64 000
			2016	64 000
	Загальна сума за Програмою:			2 428 000
	У тому числі:		2015	1 214 000
			2016	1 214 000

ДОДАТОК 2.

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішення _____ сесії

обласної ради 23.12.2016 № 302

ПРОГРАМА
розвитку інформаційного простору Херсонської області на
2017 - 2020 роки

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.	Ініціатор розроблення програми	Обласна державна адміністрація
2.	Дата, номер і назва розпорядчого документа органу виконавчої влади про розроблення програми	Закони України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», Указу Президента України від 19 червня 2013 року № 336/2013 «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні», розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 року № 788-р «Про затвердження плану заходів щодо впровадження в Україні цифрового телерадіомовлення»
3.	Розробник програми	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації
4.	Співрозробники програми	
5.	Відповідальний виконавець програми	Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації
6.	Учасники програми	Структурні підрозділи обласної державної адміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми, обласна організація Національної спілки письменників України, суб'єкти видавничої справи області, засоби масової інформації, Херсонська обласна рада

7.	Терміни реалізації програми	2017 – 2020 роки
8.	Перелік місцевих бюджетів, які беруть участь у виконанні програми	Обласний
9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, усього	8 437 076 грн
10.	у тому числі бюджетних коштів	8 437 076 грн
	з них коштів обласного бюджету	8 357 098 грн
	з них коштів місцевих бюджетів	79 978 грн
	Основні джерела фінансування програми	Фінансування здійснюється за рахунок коштів обласного та місцевих бюджетів

Програма розвитку інформаційного простору Херсонської області на розроблена відповідно до таких законодавчих та (далі – Програма) нормативно-правових актів:

- Законів України «Про інформацію», «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про доступ до публічної інформації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про видавничу справу»;

- Указів Президента України від 31 липня 2000 року № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», від 20 жовтня 2005 року № 1497/2005 «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій», від 19 червня 2013 року № 336/2013 «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні»;

- постанов Кабінету Міністрів України від 04 січня 2002 року № 3 «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», від 24 лютого 2003 року № 208 «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

I. Розвиток інформаційного простору Херсонської області

Сьогодення України характеризується веденням проти неї інформаційної війни, яка передує і супроводжує пряму ворожу агресію, що є однією з характеристик сучасної гібридної війни. Тому нагальним для держави питанням є створення власної інформаційної безпеки з метою протидії негативним впливам в інформаційній сфері, які становлять загрозу всій національній безпеці.

Початок російської агресії проти України, що супроводжується інформаційною війною, анексія АР Крим засвідчили вразливість Херсонської області у питанні інформаційної безпеки. Так, із захопленням телерадіоінфраструктури АР Крим і включенням її до пропагандистської машини Російської Федерації деяка частина Херсонської області опинилася під дією мовлення агресора, спрямованого проти України. На території регіону виникли так звані «білі плями», де відсутнє обласне та національне мовлення. Це сталося як через анексію веж, які працювали в єдиній загальнодержавній системі національного мовлення, так і у зв'язку зі слабким

розвитком власної інфраструктури телерадіомовлення в області. В умовах, коли Херсонщина безпосередньо межує з окупованими територіями, така ситуація є неприпустимою та потребує виправлення.

Перед органами влади області постало питання не лише щодо висвітлення і донесення до населення області правдивої та об'єктивної інформації про діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, протидії російській пропагандистській машині, а й щодо відновлення вітчизняного мовлення на окупованій території з метою подальшої її реінтеграції до складу України.

Загалом ситуація з аналоговим та цифровим телебаченням в області виглядає наступним чином. Аналогове телебачення, яке у зв'язку з технічними причинами має менший радіус мовлення ніж цифрове і відповідно менше покриття в області, ретранслюється з телевізійної вежі у м.Херсоні та населених пунктах: с.Василівка Каховського району, смт Чаплинка, смт Каланчак, м.Скадовськ, смт Лазурне Скадовського району, смт Верхній Рогачик, смт Нижні Сірогози, смт Велика Олександрівка, м.Генічеськ, смт Новотроїцьке. При цьому канали аналогового телебачення представлені в інформаційному просторі області нерівномірно. Таким чином, 8 місцевих телеканалів майже у повному складі представлені лише в м.Херсоні, за винятком скадовського міського телеканалу «Обрій».

У 13 з 18 районів області в аналоговому діапазоні з місцевих телеканалів наявна «Скіфія», а також «ВТВ плюс», впевнений сигнал якого транслюється у 3-х районах та невпевнений у 4-х: Бериславському, Чаплинському, Скадовському та Каланчацькому районах.

Цифрове телебачення в області ретранслюється на тих же телевізійних вежах у м.Херсоні, с.Василівка Каховського району, смт Чаплинка, смт Каланчак, смт Нижні Сірогози, м.Генічеську, смт Новотроїцьке. Отже, незважаючи на те, що цифрове мовлення має більший радіус покриття порівняно з аналоговим, проте воно менше представлене в районах області.

Слід зазначити, що як аналогове, так і цифрове телебачення в районах області, які межують з АР Крим, транслюється із сусідніх областей. Так, на північно-західній частині Білозерського (с.Правдине), Бериславського, Великоолександрівського районів поширюється аналогове і цифрове телебачення з Миколаївської області, на північній частині Високопільського, Нововоронцовського (включаючи смт Нововоронцовку), Верхньорогачицького районів – з Дніпропетровської області, на східній частині Нижньосірогозького, Іванівського, Генічеського районів – із Запорізької.

Це не створює загрозу інформаційній безпеці області, але порушує права мешканців зазначених районів на отримання необхідної інформації про події в області та важливі рішення місцевої влади.

Аналогічна ситуація в регіоні склалася і з радіомовленням. Однак радіо покриває ще меншу її територію. Для передачі ефірного радіо використовуються ті ж самі вежі РТПЦ, що і для телесигналу, але лише 4 з 11.

Наявне в області також проводове радіомовлення, яке залишилося у спадок ще з радянських часів. Раніше воно було представлене в усіх районах області, на сьогодні редакції проводового мовлення є лише в містах Херсон, Нова Каховка, Скадовськ та Гола Пристань.

Для збільшення території покриття українським радіомовленням простору області Херсонщина бере участь у проекті Української асоціації громад «Радіо Громад», що передбачає установку малопотужних передавачів для забезпечення невеликих населених пунктів програмами суспільного та місцевого радіомовлення. Це альтернатива проводовому радіомовленню, що реалізуватиметься шляхом сприяння переходу радіостанцій проводового мовлення у формат малопотужного FM-мовлення.

З метою поліпшення ситуації та зменшення «білих плям», забезпечення розвитку

та розширення мовлення національного радіо проведено включення в тестовому режимі радіопередавача для подачі ефірного сигналу національного мовника на частоті 101,4 FM на територію Херсонщини та тимчасово окупованого Криму. За результатами конкурсу на 5 частот для регіональних мовників здобули перемогу такі місцеві регіональні мовники: радіо «Таврія», яке транслює сигнал з вежі в смт Новотроїцьке, та радіо «Софія» – з вежі в м.Генічеськ та с.Василівка Каховського району. Відтепер і Херсонщина, і частина Криму аж до Джанкою отримують новини про область та країну з перших вуст.

На теперішній час в регіоні зареєстровано понад 600 друкованих видань, працюють 69 телерадіоорганізацій та понад 30 електронних ЗМІ (інформаційні агенції, видання, сайти новин тощо). Однак при цьому відсутня чітка регіональна стратегія, єдиний для всіх регіональний інформаційний інтерес, який водночас спрямовував би всю інформаційну інфраструктуру в стратегічні ресурси, а інформацію – у складову регіональної безпеки та запоруку заможної і конкурентоспроможної території.

В області зареєстровано 63 суб'єкти видавничої справи, які активно сприяють розвитку її інформаційного простору, з них 14 займаються підготовкою до випуску газетно-журнальної та книжкової продукції, 17 мають необхідну поліграфічну базу для їх випуску, 4 розповсюджують книжкову продукцію. Однак враховуючи економічні фактори, простежується тенденція до скорочення накладів інформаційних та книжкових видань, зростає кількість суб'єктів видавничої справи, які припиняють видання книжок і перепрофілюються. Необхідність сприяння розвитку видавничої галузі області зокрема, а відтак і духовному зростанню суспільства, потребує фінансової підтримки з обласного бюджету на видання творів місцевих авторів, популяризацію вітчизняної книги та читання.

II. Мета та основні завдання Програми

Мета Програми – створення інформаційного простору для забезпечення захисту інтересів суспільства, дотримання державної політики в інформаційній та видавничій сферах, гарантування безпеки для інформаційно-комунікаційної системи.

Основні завдання Програми:

1. Формування регіональної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства.
2. Розвиток інформаційної інфраструктури (технологій зв'язку і комунікацій) шляхом реалізації комплексу взаємопов'язаних проектів з пріоритетних напрямів побудови інформаційного суспільства.
3. Розв'язання соціально-економічних проблем на основі інформатизації всіх сфер життя.
4. Популяризація української книги шляхом використання найбільш ефективних форм і методів.
5. Забезпечення інформаційної безпеки на території області.

III. Механізм реалізації Програми

Програму передбачається реалізувати шляхом:

- створення якісно нового інформаційного і комунікаційного середовища регіонального масштабу;
- надання місцевим та всеукраїнським медіа-ресурсам різних форм власності достовірної інформації про події, що відбуваються в країні та Херсонській області, для запобігання поширенню інформаційної війни;
- розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та видавничої справи області;

- забезпечення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування засобами інформатизації та комп'ютеризації, передовими інформаційними технологіями;
- надання підтримки та залучення до реалізації заходів друкованих засобів масової інформації, суб'єктів видавничої справи, бібліотечних і навчальних закладів та творчої еліти області;
- започаткування на місцевому рівні виставково-ярмаркових заходів щодо презентації та реалізації книжкової продукції.

IV. Заходи щодо реалізації Програми та їх фінансове забезпечення

Основні заходи щодо реалізації Програми та обсяги їх фінансового забезпечення визначено у додатку.

Фінансування Програми передбачається здійснювати за рахунок обласного бюджету в межах можливостей його дохідної частини, місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Головним розпорядником коштів обласного бюджету, спрямованих на фінансування Програми, є Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації.

V. Очікувані результати реалізації Програми

Програма має комплексний інноваційний характер і спрямована на активізацію впровадження інформаційних технологій та систем зв'язку у виробництво, науку, державне управління та системи забезпечення життєдіяльності громадян, що сприятиме переходу області на якісно новий рівень розвитку. Слід враховувати, що роль чинників економічного розвитку поступово зменшується одночасно зі зростанням ролі нематеріальних інвестицій – наукових знань та інформації у складній комбінації із системою освіти, професійною підготовкою фахівців, стилем управління, маркетингом інновацій та сферою формування правової свідомості громадян.

Також завдяки новітнім інформаційно-комунікаційним технологіям запроваджується якісно новий рівень взаємовідносин між територіальною громадою та місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування – механізм електронної демократії. Інформаційна система «Електронний Уряд» змінює саму природу влади, роблячи її більш прозорою і підконтрольною громадськості та створюючи сприятливі умови для розвитку бізнесу, поліпшення інвестиційного клімату, зростання економіки, а також забезпечує реальну участь громадян у політичних процесах.

Реалізація Програми сприятиме соціально-економічним зрушенням, захисту медіа-простору Херсонщини від інформаційної війни, зростанню її іміджу як території, де завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям запроваджуються процеси формування інформаційного простору, а також іміджу області як «читаючої», з великим культурним надбанням, створенню сприятливих умов для розвитку видавничої галузі та книгорозповсюдження.

Головне, що в умовах протидії інформаційній війні, яка ведеться сусідньою державою, реалізація заходів забезпечить:

- задоволення запитів мешканців області на правдиву інформацію;
- заповнення вакууму недостовірності та ідеологічно спотвореного інформаційного супроводу подій в країні;
- сприятиме стимулюванню та залученню більш широкого кола журналістів до підготовки позитивних новин про перспективи України, реформи, які проводяться в державі та спрямовані на нову якість життя, нову якість суспільства.

ДОДАТОК 3.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ГОЛОВИ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

07.04.2016 № 248

Про створення Ради інформаційної
безпеки Херсонської області

З метою поліпшення ситуації, що склалася в інформаційному просторі Херсонської області, за результатами аналізу його розвитку та впливу загроз інформаційної безпеки, відповідно до Законів України «Про інформацію», «Про основи національної безпеки України», Указу Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України», керуючись статтею 6, пунктами 1, 9 частини першої та частиною третьою статті 39, частиною першою статті 41 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»:

1. Утворити Раду інформаційної безпеки Херсонської області у складі згідно з додатком.
2. Затвердити положення про Раду інформаційної безпеки Херсонської області (додається).
3. Контроль за виконанням цього розпорядження залишаю за собою.

Перший заступник голови обласної державної адміністрації

В.І.Січова

Додаток
до розпорядження голови
обласної державної адміністрації
07.04.2016 № 248

СКЛАД

Ради інформаційної безпеки Херсонської області	
Січова Валентина Іванівна	- перший заступник голови обласної державної адміністрації, співголова Ради
Путілов Андрій Станіславович	- голова обласної ради, співголова Ради (за згодою)
Савенко Ольга Миколаївна	- директор Департаменту з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації, заступник співголови Ради
Казакова Оксана Юріївна	- радник голови обласної ради, заступник співголови Ради (за згодою)
Криволап Валентина Леонідівна	- заступник директора Департаменту з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації, начальник управління інформаційної діяльності, секретар Ради
Члени Ради:	
Бімбірайте Наталья - Дануте Антано	- директор громадської організації «Інформаційний ресурсний центр «Правовий простір» (за згодою)
Бузак Тарас Олександрович	- в.о. редактора громадсько-політичної газети Білозерського району «Придніпровська зірка» (за згодою)
Федоренко Ілля Анатолійович	- керівник оперативно-тактичного угруповання «Південь» (за згодою)
Дмитрієв Михайло Петрович	- командир ВЧ ПП В0950 (за згодою)
Долина Валерій Федорович	- директор виконавчий філії Національної телекомпанії України «Херсонська регіональна дирекція «Скіфія» (за згодою)
Зайченко Олег Григорович	- помічник народного депутата Вінника І.Ю. (за згодою)
Криволап Ігор Іванович	- начальник управління транспорту, дорожньої інфраструктури та зв'язку обласної державної адміністрації
Мовчан Сергій Олексійович	- представник Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення (за згодою)

Нікітенко Сергій Валерійович	- редактор інформаційно-аналітичного сайту «Мост» (за згодою)
Оленковська Лариса Павлівна	- виконавчий директор Херсонського регіонального відділення Асоціації міст України (за згодою)
Осьмак Геннадій Васильович	- редактор генічеського інформаційного Інтернет-порталу «Новий візит» (за згодою)
Романцов Олександр Миколайович	- директор Херсонської філії Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення (за згодою)
Ставицький Микола Павлович	- радник голови обласної ради з питань оборони та надзвичайних ситуацій (за згодою)
Супрунов Ростислав Вячеславович	- помічник народного депутата Гордєєва А.А. (за згодою)
Яїчко Олександр Миколайович	- начальник Херсонського прикордонного загону Азово-Чорноморського регіонального управління ДПС України (за згодою)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядженням голови
обласної державної адміністрації
07.04.2016 № 248

ПОЛОЖЕННЯ

про Раду інформаційної безпеки Херсонської області

1. Загальні положення

1.1. Рада інформаційної безпеки Херсонської області (далі - Рада) є дорадчим органом при обласній державній адміністрації.

1.2. У своїй діяльності Рада керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, рішеннями обласної ради, розпорядженнями голови обласної державної адміністрації, іншими нормативно-правовими актами, а також цим Положенням.

2. Основні завдання та функції Ради

2.1. Погодження питань, що стосуються реалізації державної політики в інформаційній сфері.

2.2. Надання консультацій з питань розвитку якісного інформаційного простору та розширення мережі телерадіокомунікації на території Херсонської області.

2.3. Проведення експертної оцінки проектів програм та розпорядчих документів стосовно розвитку інформаційного простору, аналізу стану їх виконання та визначення наявних проблем в інформаційній сфері та шляхів їх вирішення.

2.4. Координація реалізації реформ у сфері інформаційно-комунікаційних технологій в області, прогнозування, попередження та реагування на можливі кризові ситуації, які пов'язані з впровадженням в Україні реформ, а також збройною агресією та негативним інформаційним впливом.

2.5. Координація випереджувальних спільних заходів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників громадянського суспільства щодо протидії негативному впливу на інформаційний простір області.

2.6. Координація заходів щодо захисту інтересів мешканців області та запобігання нанесення їм шкоди через неповноту, невчасність оприлюдненої інформації, негативний інформаційний вплив та наслідки застосування інформаційних технологій, несанкціоноване поширення, використання та доступ до інформації.

2.7. Координація комунікаційних заходів з питань інформаційної безпеки місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з населенням, громадськими об'єднаннями, політичними партіями, суб'єктами підприємницької діяльності, релігійними організаціями тощо.

2.8. Організація виконання актів та доручень місцевих органів виконавчої влади в інформаційній сфері.

3. Рада має право:

3.1. Отримувати в установленому порядку від відповідного місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування інформацію, необхідну для своєї роботи.

3.2. Залучати до своєї роботи представників місцевих органів виконавчої влади, підприємств та організацій, що працюють в інформаційній та видавничій сферах (за згодою їх керівників або власників).

4. Організаційні положення

4.1. Рада утворюється у складі співголів, їх заступників, секретаря та членів Ради. Організаційною формою діяльності Ради є засідання, які проводяться за потребою. Веде засідання співголова Ради, а у разі його відсутності - заступник співголови Ради. Склад Ради затверджується розпорядженням голови обласної державної адміністрації. Засідання проводить один із співголів, а за відсутності - його заступник. Засідання Ради є правомочним, якщо на ньому присутні більше половини її членів. Рішення приймається більшістю голосів членів Ради. При рівному розподілі голосів вирішальним є голос головуючого на засіданні.

4.2. Рішення Ради оформлюється протоколом, який підписується головуючим на засіданні та секретарем Ради.

4.3. Організаційно-методичне забезпечення роботи Ради здійснює Департамент з питань внутрішньої та інформаційної політики обласної державної адміністрації.

Перший заступник голови обласної державної адміністрації В.І.Січова

Видавець «ФОП Середняк Т.К.», 49000, Дніпро, 18, а/с 1212
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 49018 від 02.08.2012.
Ідентифікатор видавця в системі ISBN 7761
49000, Дніпро, 18, а/с 1212
тел. (096)-308-00-38, (056)-798-04-00
E-mail: 7980400@gmail.com

Виготовлено ФО-П Черевко Т.П.
Свідоцтво В02 №904540 від 11.08.2009 р.
Тел.: +380 94 899 18 26
Замовлення Т-625 (14.02.2019 р.)
Наклад 400 прим.

